

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. หลักการ แนวคิด และทฤษฎี ทางการบริหารสถานศึกษา
2. หลักการ แนวคิด และทฤษฎีการมีส่วนร่วม
3. แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา
4. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

6. การสนทนากลุ่ม
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักการ แนวคิด และทฤษฎี ทางการบริหารสถานศึกษา

1. ความหมายของการบริหาร

ได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ ดังนี้

จันทร์ธานี สงวนนาม (2544 : 5) การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ที่มีอยู่ หรือคาดว่าจะจัดการดำเนินงานของสถาบัน หรือหน่วยงานนั้น ๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ

ถวิล เกื้ออุตวงศ์ (2546 : 17) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง การแก้ปัญหาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และนักบริหารก็คือนักแก้ปัญหาขององค์การ องค์การแต่ละองค์การต่างก็มีปัญหาทั้งในดำเนินงาน ด้านงบประมาณ ด้านเวลา และด้านคน ซึ่งรวมถึงปัญหาทางสุขภาพร่างกายและจิตใจด้วย องค์การจึงมีเรื่องเกี่ยวกับการบริหารงาน บริหารคน บริหารเงิน บริหารเวลา บริหารร่างกายและบริหารจิตใจเป็นประจำ ถ้านักบริหารบุคคลใด สามารถบริหารสิ่งเหล่านี้ได้

สำเร็จตามเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ ก็นับได้ว่าบุคคลนั้น เป็นนักบริหารที่มีความสามารถอย่างแท้จริง

สมนึก นนธิจันทร์ (2548 : 31) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหารคือ กระบวนการในการดำเนินงานของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน แต่กิจกรรมนั้นจะเป็นไปในลักษณะที่แตกต่างกัน คือมีฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจสั่งการ อีกฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่ปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลในองค์การร่วมกันวางไว้ โดยมีระเบียบแบบแผนธรรมเนียม หลักปฏิบัติ มีการใช้ทรัพยากรและเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

เอกชัย กี่สุขพันธุ์ (2540 : 6) การบริหาร หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้ความรู้ความสามารถด้านการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งงาน การควบคุม และประสานงานเพื่อจะทำให้งานสำเร็จลงด้วย

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงาน โดยมีบุคลากรหลายคนจัดการเรื่องหนึ่งเรื่องใดร่วมกัน มีคน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ อันเป็นปัจจัยในการดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน

2. การบริหารการศึกษา

โรงเรียนจัดเป็นสถาบันที่ให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม ซึ่งจะเป็นบุคคลที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การที่โรงเรียนจะพัฒนาให้มีประสิทธิภาพได้นั้น ระบบการบริหารจึงมีความสำคัญ ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า การบริหารการศึกษาไว้ ดังนี้

ธงชัย สันติวงษ์ (2540 : 8) กล่าวว่า การบริหาร โรงเรียน คือการดำเนินงานของกลุ่มบุคลากรในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบของโรงเรียนอันได้แก่ การบริหารทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคมให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ประพันธ์ สุริหาร (2547 : 7) ได้ให้ความหมายของคำว่า การบริหาร โรงเรียน หมายถึง งานประจำที่ผู้บริหารสถานศึกษาหรือหัวหน้าสถานศึกษา ดำเนินการควบคุมจัดบริหารบริหารต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่เกี่ยวกับอาคารสถานที่ รวมทั้งงานด้านการเงินงบประมาณ และงานด้านสัมพันธ์กับชุมชน

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2545 : 187-188) ได้อธิบายไว้ว่า การบริหารการศึกษาเป็นการบริหารที่แตกต่างจากการบริหารงานอื่น ๆ เพราะการศึกษาเป็นกิจการของสังคม บางส่วนก็นำหลักการบริหารทั่วไปซึ่งใช้ในกิจการอื่นมาใช้ในการบริหารการศึกษาได้ แต่บางอย่างก็นำมาใช้ไม่ได้เพราะการศึกษาเกี่ยวข้องกับคนและอนาคตของสังคม ต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคมมาช่วยในการบริหารงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับคน วัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ และงบประมาณ เพื่อให้เยาวชนที่มารับบริการด้านการศึกษา เป็นบุคคล ที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ

3. หลักการบริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะได้คำนึงถึงหลักการบริหาร (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546 : 8-9) ดังนี้

1. มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจน ผู้บริหารต้องเข้าถึงเป้าหมายของสถานศึกษาว่าเป็นไปทิศทางใด จึงจะจัดงาน จัดคน จัดเงิน จัดวัสดุอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม
2. ต้องมีเทคนิควิธีการในการบริหารงาน การบริหารงานทุกประเภทย่อมต้องมีเทคนิควิธีการ ขั้นตอน และกระบวนการทำงานที่มีระบบ มีความรอบคอบ จึงจะทำให้งานดำเนินไปด้วยดี
3. มีการประเมินผลเมื่อได้ดำเนินกิจการใด ควรจะได้มีการประเมินผล และติดตามผลเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงงาน ได้ดีขึ้น การทำงานที่ขาดการประเมินผล จะไม่ช่วยในการพัฒนาสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี การบริหารจัดการศึกษาตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะต้องดำเนินการตามหลักการระเบียบวิธีปฏิบัติแล้ว ยังต้องยึดหลักการดำเนินการตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีซึ่งมีหลักการสำคัญ 6 ประการ คือ

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อนักเรียนและประชาชนเป็นสำคัญ
2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างต่อสังคม มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย และประกอบอาชีพที่สุจริต
3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การทำงานสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ปรับปรุงกลไกการทำงานยึดหลักความโปร่งใส สามารถตรวจสอบการทำงานได้ มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้
4. หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถเสนอความเห็นในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาสำคัญในการบริหารและจัดการศึกษา

5. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิ และหน้าที่ความสำนึก รับผิดชอบต่อสังคม โดยการใส่ใจ และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้อง เคารพความคิดเห็น ที่แตกต่าง และมีความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนตามบทบาทอำนาจหน้าที่ ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้ได้ ประโยชน์คุ้มค่าสูงสุดต่อส่วนรวมและสถานศึกษา

4. การบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based Management)

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจะผูกพันใกล้ชิดกับเรื่องการกระจายอำนาจใน การบริหารการจัดการศึกษา การบริหารตามแนวคิดนี้จะเป็นจะเป็นการยกอำนาจการตัดสินใจ และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการศึกษาไปจากส่วนกลาง และจากเขตพื้นที่การศึกษาไปยัง โรงเรียนโดยตรง โดยการมอบอำนาจไปยังคณะกรรมการสถานศึกษาและสถานศึกษา (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 13 – 14) สรุปได้ ดังนี้

1. ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังคณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาทำหน้าที่กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนภารกิจของสถานศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหาร งานบุคคล และบริหารทั่วไป
2. เป็นรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นหัวใจหรือหลักสำคัญสำหรับการ บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยเฉพาะแนวคิดการมีส่วนร่วมหรือการบริหารแบบร่วมมือ เป็นที่ยอมรับกันมากในวงการบริหารต่าง ๆ รวมทั้งด้านการศึกษาด้วย โดยเชื่อว่าการบริหารแบบ มีส่วนร่วมจะทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจในงานมากขึ้น
3. เป็นรูปแบบการบริหารตนเอง สถานศึกษาจะมีความเป็นอิสระ ความคล่องตัว มีอำนาจตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ภายใต้การบริหารในรูปองค์กรคณะบุคคล
4. เป็นรูปแบบที่มอบอำนาจหรือกระจายอำนาจ การตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหาร และการจัดการศึกษาไปให้สถานศึกษา
5. เป็นรูปแบบบริหารที่ตอบสนองหรือสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และชุมชนมากที่สุด
6. เป็นรูปแบบที่ยึด โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลง

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) เป็นการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปให้โรงเรียนที่ใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโรงเรียน มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ คล่องตัวในการบริหารและการจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยให้ความสำคัญแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มีส่วนร่วมตัดสินใจ รับผิดชอบ วางแผน ติดตามผล พัฒนาคุณภาพการศึกษาตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

แนวคิดเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

แนวคิดเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ได้รับอิทธิพลมาจาก กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจอุตสาหกรรม ที่ประสบความสำเร็จจากหลักการ วิธีการและกลยุทธ์ในการทำการค้าที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ผลการปฏิบัติงานมีคุณภาพสร้างกำไร และความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้เกี่ยวข้อง ทำให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องเห็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นต้องปรับกระบวนการและวิธีการที่เคยเน้นแต่เรื่องการสอน ปรับไปสู่การบริหาร โดยการกระจายอำนาจไปยังโรงเรียนที่เป็นหน่วยปฏิบัติและให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมบริหาร และจัดการศึกษาอย่างแท้จริง แนวคิดการจัดการศึกษาแนวนี้ริเริ่มขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษ 1980 (รังสรรค์ มณีเล็ก. 2547 : 312 ; อ้างอิงมาจาก Wohlstetter. 1995 ; Cheng. 1996) ต่อมาแนวคิดนี้แพร่หลายนำไปใช้ในประเทศอื่น ๆ ได้แก่ แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฮังการี เดนมาร์ก อิสราเอล เป็นต้น

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นที่หน่วยปฏิบัติ คือ สถานศึกษาพร้อมทั้งมีการกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความอิสระ คล่องตัวในการบริหารทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป ภายใต้คณะกรรมการ โรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนนักเรียน และผู้แทนโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วม และตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด

ดังนั้น แนวคิดการกระจายอำนาจ จึงเกิดขึ้นตามมาตรา 9 (2) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง แต่มีวิธีการบริหารจัดการคล้ายโรงเรียน

เอกชน ส่วนกลางยังคงดูแลอยู่ห่าง ๆ โดยโรงเรียนจะมีความคล่องตัวในการบริหาร และการจัดการศึกษามากขึ้น ในลักษณะการแบ่งอำนาจ (Deco centralization) และการ โอนอำนาจ (Devolution) มากกว่าการมอบอำนาจ (Delegation) จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริหาร โดยกระทรวงศึกษาธิการ จะทำหน้าที่ด้านนโยบายระดับชาติ อุคหนุนทรัพยากร มาตรฐานเขตพื้นที่ การศึกษาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้กำกับ สนับสนุน และส่งเสริมการดำเนินงานของ สถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหาร และจัดการศึกษาด้วยตนเอง ให้มากที่สุด ในประเทศไทยดำเนินการปฏิรูปการศึกษาตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2538 กำหนดให้ดำเนินการปฏิรูป 4 ด้าน คือ ปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา ปฏิรูปสถานศึกษา ปฏิรูป ครุ และปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอน

ความจำเป็นในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based management)

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management หรือ SBM) เป็นแนวคิดที่กำเนิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา เนื่องจากผู้รับไม่พึงพอใจในระบบการจัดการศึกษา และคุณภาพการศึกษาต่ำ จึงมีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารและการจัดการศึกษาใหม่ โดยให้โรงเรียนเป็นฐานและได้เชื่อมโยงแนวคิด SBM นี้เข้ากับการปฏิรูปการศึกษา และการกระจายอำนาจให้โรงเรียนมีอิสระในการบริการตนเอง เช่นเดียวกับภาคธุรกิจอุตสาหกรรมที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เช่น การบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (TQM) โดยเน้นการเสริมพลัง (Empower) ให้ผู้ปฏิบัติมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ลดช่องว่างระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ผู้ปฏิบัติงานและลูกค้ามีความพอใจ รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ SBM จึงเป็นนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารและการจัดการเรียนการสอนถือเป็นกลยุทธ์ในการทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพในการทำงาน มีผลให้การทำงานมีคุณภาพ สร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจนและประสบผลสำเร็จอย่างมาก ทำให้ประชาชนเห็นว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นนั้นต้องปรับกระบวนการ และวิธีการทางการศึกษาที่เคยเน้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนไปสู่การปรับปรุงพัฒนาทั้งองค์กร หรือบริหารโรงเรียนทั้ง โรงเรียน โดยมุ่งปรับโครงสร้างการบริหารโรงเรียน มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการ ไปยังโรงเรียนให้มากจึงมีการนำวิธีการบริหารงบประมาณด้วยตนเอง (Self - Budgeting school) การพัฒนาหลักสูตรโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based curriculum development) การพัฒนาบุคลากร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based staff development) และการให้คำปรึกษานักเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based staff student counseling) เข้ามาใช้ (รังสรรค์ มณีเล็ก. 2547 : 313)

นอกจากสหรัฐอเมริกาแล้ว ปัจจุบันหลายประเทศได้นำ SBM ไปใช้ เช่น ฮังการีได้นำ SBM ไปใช้ในระบบการจัดการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 โดยเริ่มจากความสมัครใจ จนประสบผลสำเร็จแล้วจึงประกาศให้ทุกโรงเรียนในฮังการีบริหารโดย SBM ภายในปี 2543

สำหรับประเทศไทยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 5 มาตรา 39 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

นอกจากนี้ มาตรา 40 ยังได้กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิโดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา

ความหมายของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based management)

SBM

ในประเทศไทยใช้หลายคำ เช่นการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หรือการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน บางแห่งใช้การบริหารที่ยึด โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง หรือบริหารแบบยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง

แนวคิดการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จะแยกกันไม่ห่างนักกับเรื่องการกระจายอำนาจในการบริหารการศึกษา ในการศึกษาเรื่องนี้จะพบว่าคำที่ใกล้เคียงกันหลายคำ ได้แก่ (School Empowerment) การร่วมกันปกครอง (Shared Governance) การกระจายอำนาจความรับผิดชอบ (Decentralized Authority) การทำให้โรงเรียนมีอำนาจอิสระ (School – sited Autonomy) การตัดสินใจ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Decision Making) การบริหารที่ระดับโรงเรียน (School – sited Management) โรงเรียนที่มีอิสระทั้งหน้าที่และความรับผิดชอบ (Responsibility Autonomy) แนวคิดเรื่องอิสระของโรงเรียน (The Autonomous School Concept) การกระจายอำนาจการบริหาร (Administrative Decentralization) การปกครองโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Governance) เป็นต้น (รังสรรค์ มณีเล็ก. 2547 : 314 ; อ้างอิงมาจาก อุทัย บุญประเสริฐ. 2542 : 10) แต่คำที่นิยมใช้กันมากที่สุด คือ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management)

SBM (School – Based Management หรือ Sited Based Management) หมายถึง การบริหาร และการจัดการศึกษาที่หน่วยปฏิบัติ โดยมีโรงเรียนเป็นฐานหรือองค์กรหลัก ในการจัดการศึกษา ซึ่งจะต้องมีการกระจายอำนาจบริหาร และจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังโรงเรียน ให้โรงเรียนมีอำนาจ หน้าที่ความรับผิดชอบ มีความเป็นอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการ ทั้งด้าน วิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป ภายใต้คณะกรรมการ โรงเรียน (School Board) หรือ School Committee หรือ School Council ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทน องค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนนักเรียนและผู้บริหาร โรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไป โดยมีส่วนร่วมและตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมากที่สุด

รังสรรค์ มณีเล็ก (2547 : 314 - 315) ได้กล่าวถึง การบริหารการศึกษาโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน ได้สรุปเป็นประเด็น ดังนี้

การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานถือเป็นนวัตกรรมทางการบริการ ที่ให้ สถานศึกษามีอิสระในการบริหาร และจัดการเรียนการสอนที่สำคัญคือ เป็นการคืนอำนาจให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจไม่ เหมือนกันขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะและความจำเป็นของแต่ละ โรงเรียนแต่ทุกโรงเรียนจะตั้งอยู่ บนหลักการพื้นฐานเดียวกัน คือ

1. การกระจายอำนาจเป็นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชนสำหรับ ประเทศไทยจะมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง และเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษา
2. การบริหารตนเอง สถานศึกษามีการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ภายใต้ การบริหารเป็นองค์คณะบุคคล
3. การบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกำหนด นโยบายและแผนร่วมตัดสินใจ ร่วมกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมคิด ร่วมทำ
4. ภาวะผู้นำแบบเกื้อกูล เป็นภาวะผู้นำที่เน้นการสนับสนุน และอำนวยความสะดวก
5. การพัฒนาทั้งระบบปรับปรุง โครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร โดยการ เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบและได้รับความเห็นชอบรวมทั้ง ได้รับการสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้อง
6. ความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้สถานศึกษาต้องพร้อมให้มีการตรวจสอบ เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

SBM ของสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะ และ ความจำเป็นของแต่ละ โรงเรียน ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นหลัก คณะกรรมการประกอบด้วยบุคคลกลุ่มใด มากที่สุดกลุ่มนั้นก็เป็นหลัก เช่น ครูเป็นหลักผู้บริหารเป็นหลักชุมชนเป็นหลักซึ่งสรุปได้เป็น

4 รูปแบบได้แก่

รูปแบบที่ 1 บริหารแบบเพื่อนร่วมวิชาชีพ โดยครูเป็นหลักมีส่วนร่วม เป็นประชาธิปไตยมีการมอบอำนาจตัดสินใจให้ครูมาก สำหรับโรงเรียนเล็กอาจใช้ครูทั้งโรงเรียนในการตัดสินใจส่วนโรงเรียนใหญ่จะเลือกเฉพาะผู้แทนครู

รูปแบบที่ 2 บริหาร โดยการนำของผู้บริหาร โดยผู้บริหารเป็นหลักอาจมีการปรึกษากับครู และผู้เชี่ยวชาญ

รูปแบบที่ 3 บริหาร โดยคณะกรรมการผู้ปกครอง โดยชุมชนเป็นหลัก คณะกรรมการดังกล่าวจะทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหาร และมีอำนาจในการตัดสินใจมากที่สุด

รูปแบบที่ 4 บริหาร โดยคณะกรรมการ SBM โดยครู และชุมชนเป็นหลัก แต่จะรับผิดชอบเฉพาะด้าน มีอำนาจตัดสินใจเฉพาะเรื่อง เช่น คณะกรรมการ SBM สำหรับดูแลเด็กพิการ เด็กพิเศษ คณะกรรมการ SBM สำหรับดูแลเรื่องการบริหารงบประมาณ เป็นต้น

ลักษณะสำคัญของโรงเรียนที่บริหารแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

1. พันธกิจของโรงเรียนต้องชัดเจนสมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนด และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกทุกคน
2. รูปแบบการบริหารโรงเรียนบริหารและจัดการศึกษาตามสภาพความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียน
3. มุมมองเกี่ยวกับมนุษย์ว่าผู้ร่วมงานทุกคนเป็นคนดี มีความสามารถมีความรับผิดชอบ สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้
4. รูปแบบการตัดสินใจเป็นการตัดสินใจแบบกระจายอำนาจโดยคณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
5. รูปแบบภาวะผู้นำ เป็นภาวะแบบเกื้อหนุน อำนาจความสะดวกไม่ใช่สั่งการและชี้แนะ
6. รูปแบบการใช้อำนาจเป็นอำนาจของความรู้ความเชี่ยวชาญ
7. เทคนิคการบริหารจัดการ และการใช้ทรัพยากร ใช้วิธีบริหารเชิงกลยุทธ์เน้นที่ผลงานแก้ปัญหาได้ทันการ และรู้จักระดมทรัพยากรต่างๆรวมทั้งทรัพยากรบุคคล เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้อย่างชาญฉลาด
8. บทบาทของโรงเรียน สร้างรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนขึ้นเองและมุ่งพัฒนาทั้งองค์กร
9. บทบาทของหน่วยงานส่วนกลาง เป็นผู้พัฒนาเป้าหมายการศึกษา
10. บทบาทผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้กระตุ้นและประสานงานให้บุคลากรร่วม

มีอันทันทีปฏิบัติงานและพัฒนาทรัพยากร

11. บทบาทครูเป็นผู้ร่วมงานเป็นผู้ร่วมตัดสินใจเป็นผู้ริเริ่ม และเป็นผู้ปฏิบัติ
12. บทบาทผู้ปกครอง มีส่วนร่วมสนับสนุน โรงเรียน และเสนอแนะแนวทาง

แก้ปัญหา

13. บรรยากาศองค์กร เน้นการทำงานเป็นทีมให้ความร่วมมือและเคารพ

กันตามดี

14. คุณภาพผู้บริหาร โรงเรียนต้องมีความรู้มีเทคนิคการบริหารที่ทันสมัยเรียนรู้ตลอดเวลาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกคน

15. การประเมินประสิทธิผลต้องประเมินทั้งระบบ ทั้ง Input Process และ Output เพื่อประกันคุณภาพและพัฒนาโรงเรียน

การกระจายอำนาจและมอบบทบาทหน้าที่ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

รังสรรค์ มณีเล็ก (2547 : 317-318) ได้สรุป การกระจายอำนาจและมอบบทบาทหน้าที่ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และประโยชน์ของโรงเรียนแบบ SBM เป็นประเด็น ดังนี้

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีอำนาจและบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. การพิจารณาวิสัยทัศน์ของโรงเรียน
2. การพิจารณานโยบาย และแผน
3. การพิจารณางบประมาณ
4. การพิจารณารายงานการประเมินคุณภาพของโรงเรียน
5. การประเมินผลงานบุคลากรในโรงเรียน
6. การระดมทรัพยากร
7. การให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหารโรงเรียน
8. การช่วยประชาสัมพันธ์โรงเรียน
9. การช่วยประสานงานกับหน่วยงานภายนอก
10. การให้ข้อมูลข่าวสาร

ประโยชน์ของโรงเรียนแบบ SBM

1. สามารถสนองความต้องการของ โรงเรียนและท้องถิ่นได้ดีขึ้น
2. สามารถระดมผู้มีประสบการณ์มาช่วยเหลือ ได้มากขึ้นในรูปของ

คณะกรรมการ

3. ครูมีขวัญกำลังใจดีขึ้น เพราะได้มีโอกาสคิดเอง ทำเอง และแสดงออก

มากขึ้น

4. เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ จากการร่วมตัดสินใจ
5. สร้างผู้นำใหม่ในทุกระดับ
6. เพิ่มการติดต่อสื่อสาร
7. ประหยัดค่าใช้จ่ายประมาณ
8. มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้
9. เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาหลักสูตร
10. แก้ปัญหาความขัดแย้งได้ดี เพราะครูได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น

การนำ SBM ไปสู่การปฏิบัติ (ประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน)

รังสรรค์ มณีเล็ก (2547 : 318 - 319) ได้กล่าวถึง ผู้บริหาร โรงเรียนในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถนำ SBM เข้าสู่สถานศึกษาได้โดยใช้เทคนิคและขั้นตอนเงื่อนไขความสำเร็จของการนำ SBM ไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้

1. สร้างความตระหนัก และความเข้าใจของตนเอง ผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องยอมรับว่าผู้บริหารไม่ได้เป็นเจ้าของโรงเรียนแต่เพียงผู้เดียว แต่โรงเรียนเป็นของประชาชน ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันตั้งแต่ผู้บริหาร ครู นักเรียน และรวมถึงชุมชน ฉะนั้น ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ในการปฏิบัติงานและการประเมินตรวจสอบ ต้องมอบหมายงานให้ผู้ได้บังคับ - บัญชามากขึ้น ต้องมีความเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของครูและชุมชน ลดบทบาทการสั่งการลงสนับสนุนให้ครูมีอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้น ต้องมีความเชื่อมั่นว่า ผู้รับบริการควรเป็นผู้กำหนดสิ่งที่เขาต้องการหรือ ที่ควรรับ การบริหารหรือการตัดสินใจควรดำเนินการ โดยองค์กร คณะบุคคล เพราะการทำงานเป็นทีมจะสมบูรณ์กว่าการทำงานเพียงลำพัง
2. พัฒนาคณะทำงาน และพัฒนาองค์กร โดยให้ความรู้แก่คนในองค์กรและผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้ทุกคนมีความรู้ความสามารถเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และภารกิจตามโครงสร้างใหม่ ซึ่งอาจใช้วิธีเชิญ นักวิชาการ หรือครูต้นแบบ มาพูดจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ให้ครูพัฒนาตนเองร่วมกัน โดยพยายามสนับสนุนให้ครูดำเนินการกันเอง และผู้บริหาร โรงเรียนเป็นผู้ควบคุมการดำเนินงาน
3. วิเคราะห์สภาพปัจจุบันของ โรงเรียน โดยใช้ กระบวนการวิเคราะห์ (SWOT Analysis) ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยภายในว่า นักเรียน ผู้ปกครอง ครู เป็นบุคคลกลุ่มใด มีปัญหาอะไร มีจุดแข็งจุดอ่อนในด้านใด วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกทั้งที่เป็น โอกาสและเป็นอุปสรรค เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในหมวดต่าง ๆ ที่ระบุ ผู้บริหาร โรงเรียนต้องทำอะไรบ้าง กฎกระทรวงว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา รวมทั้งระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกรุงเทพมหานคร

4. เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่วางแผน การปฏิบัติการประเมินผล และการพัฒนาปรับปรุง
 5. กำหนดวิสัยทัศน์โรงเรียน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเผยแพร่เป็นที่รับรู้ โดยทั่วกัน
 6. กำหนดเป้าหมายของการศึกษา/ผลผลิตทางการศึกษา ซึ่งเป็นผลลัพธ์ขั้นสุดท้ายของระบบการศึกษา เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Customer's Satisfaction) เน้นคุณภาพผู้เรียนทำอย่างไรจึงจะให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยศึกษาจากมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ
 7. จัดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการทดลอง 3 รูปแบบ คือ แบบคณะกรรมการที่ปรึกษา แบบคณะกรรมการบริหาร (ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นประธาน และแบบคณะกรรมการบริหาร (ผู้บริหาร โรงเรียนเป็นเลขานุการ)
 8. กำหนดธรรมนูญโรงเรียน และระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
 9. ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วม ในการกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น สະท้อนถึงความต้องการของท้องถิ่น และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการ
 10. นำระบบข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการวางแผนการประเมิน การเผยแพร่
- เงื่อนไขความสำเร็จของการนำ SBM ไปสู่การปฏิบัติ
1. ต้องเลือกผู้บริหารที่ถูกต้องเป็นผู้บริหารที่มีอำนาจความเชี่ยวชาญ คือ ผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะของผู้นำทางวิชาการอย่างจริง สามารถให้ความช่วยเหลือทางวิชาการได้ นิเทศและเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถจูงใจให้ครูทุกคนอยากทำงานและมุ่งไปที่ความสำเร็จของงาน
 2. ผู้บริหารครูและคณะกรรมการโรงเรียนต้องมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของประธานบทบาทของเลขานุการ บทบาทของกรรมการ โดยเฉพาะกรรมการที่เป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน ซึ่งยังไม่ค่อยมีความรู้ และประสบการณ์เรื่องการบริหาร และการจัดการศึกษา ฉะนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเข้าหาชุมชนให้มากขึ้น และประการสำคัญที่สุด คือ ทุกฝ่ายต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของการศึกษาและผู้เรียน เป็นสำคัญ
 3. ต้องมีการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ทั้ง โรงเรียนให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมมากที่สุดในทุกกิจกรรม และเน้นการทำงานเป็นทีม

4. ต้องเน้นการพัฒนาวิชาชีพให้แก่บุคลากรในโรงเรียน
5. ต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสาร เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและการยอมรับ
6. ต้องให้รางวัลกับผู้ที่มีผลงานจริง โปร่งใส และเป็นระบบคุณธรรม เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกองค์กรได้ทำงานอย่างมีความสุข
7. ต้องเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเพราะการเรียนรู้คือหัวใจของการบริหารและการจัดการศึกษาที่สถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มีการประเมินผลตามสภาพจริง มีแผนการเรียนและมีวิจัยในชั้นเรียน
8. ต้องมียุทธศาสตร์การสร้างเครือข่าย เช่น เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน เครือข่ายชุมชน เครือข่ายศิษย์เก่า

ผู้วิจัยได้ศึกษาการใช้โรงเรียนเป็นฐานในการจัดการศึกษาได้สังเกตเห็นว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ทำหน้าที่สอน ผู้ปกครอง และชุมชนทำหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าเรียนชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาค เอกชนเข้ามามีส่วนร่วม สำหรับผู้ที่เข้ามามีบทบาทมากที่สุด คือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจหน้าที่โดยชอบธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หากการเอาจริงของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และความร่วมมือของบุคลากรของโรงเรียนทุกฝ่าย ก็จะสามารถนำความสำเร็จไปสู่เป้าหมายของสถานศึกษาต่อไป

5. การบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

มูลเหตุที่ทำให้ต้องมีการปฏิรูปการศึกษานั้นสืบเนื่องมาจากสังคมขาดความเชื่อมั่นในระบบการจัดการศึกษา เพราะผลผลิตจากการจัดการศึกษาไม่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่รับผลจากการศึกษาไม่มีส่วนร่วมตัดสินใจในการจัดการศึกษาว่าจะให้ผลของการจัดการศึกษามีทิศทางไปในทางใด โดยเฉพาะชุมชนซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับหน่วยงานจัดการศึกษาคือโรงเรียนมากที่สุด แต่ถือว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นเป็นหน้าที่ของโรงเรียน ผู้ปกครองเมื่อส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนแล้วก็ถือว่าหมดภาวะในเรื่องการเล่าเรียนของบุตรหลาน และในขณะที่เดียวกันบางครั้งโรงเรียนก็ขาดความคล่องตัวหรือขาดความเป็นอิสระในการตัดสินใจ การดำเนินงานส่วนใหญ่จะถูกกำหนดจากส่วนกลางหรือจังหวัด แล้วส่งไปให้โรงเรียนถือปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้งานหรือกิจกรรมบางอย่างจึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนหรือชุมชน แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ การบริหารงานในลักษณะ ดังกล่าวก่อให้เกิดความ

สูญเปล่าในหลาย ๆ กรณี เช่น งบประมาณ เวลา บุคลากร เป็นต้น นอกจากนี้ นโยบายต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นมาเพื่อพัฒนาการศึกษานั้นเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง เมื่อเปลี่ยน รัฐบาลหรือผู้นำแต่ละยุค นโยบายก็จะเปลี่ยนไป ดังนั้น นโยบายที่ดีและมีคุณค่าในบางเรื่องจึงต้องถูกยกเลิกไปอย่างน่าเสียดาย รวมไปถึงขาดการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในท้องถิ่น จึงทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน ในบางเรื่องหรือใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่าในบางโอกาส

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว จึงต้องมีการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาเคยมีการปฏิรูปการศึกษามาแล้ว แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะปฏิรูปจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค ส่วนกลางเป็นผู้คิดให้ส่วนภูมิภาคปฏิบัติ ซึ่งทำให้เกิดความล้มเหลวในการเปลี่ยนแปลงในระยะหลัง ๆ เกิดมีแนวคิดตรงกันหลายกระแสว่าหากต้องการให้ปฏิรูปการศึกษาประสบความสำเร็จต้องเปลี่ยนเป็นเริ่มต้นจากส่วนภูมิภาคเข้าไปสู่ส่วนกลาง โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการออกกฎหมายสนับสนุนและเอื้อต่อการดำเนินงาน ซึ่งนับว่ามีความสอดคล้องกับหลักการที่กล่าวมาข้างต้น เพราะขณะนี้ได้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เกิดขึ้น โดยเฉพาะมาตรา 39 ได้ระบุว่าให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา โดยตรง นอกจากนี้ มาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวยังได้ระบุว่า ให้หน่วยงานทางการศึกษา ระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

จากมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทำให้คาดหวังได้ว่าหน่วยงานทางการศึกษา โดยเฉพาะ โรงเรียนนั้นจะมีความคล่องตัวในการบริหารงานของโรงเรียนมากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะงานวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป และหากได้มีการดำเนินงานตามมาตรา 57 แล้วก็เป็นที่น่าเชื่อได้ว่า โรงเรียนจะสามารถจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ได้อย่างแน่นอน เพราะชุมชนและท้องถิ่นได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตั้งแต่ต้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 5 - 7)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารงานของโรงเรียนมากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะงานวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปให้ตรงตามความต้องการของชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนา

การศึกษาของชุมชนและท้องถิ่น

6. ขอบข่ายการบริหารงานในสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้ให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา 4 ด้าน ไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามมาตรา 39 จึงทำให้งานบริหารการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 13) จัดกลุ่มใหม่เป็น ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ
2. การบริหารงานงบประมาณ
3. การบริหารงานบุคคล
4. การบริหารทั่วไป

ผู้บริหารสถานศึกษาจากงานวิจัยของ Robert's Fish ได้สรุปงานวิจัยในหน้าที่ครูใหญ่ไว้ 4 ประการ และภิญโญ สาธร ได้เพิ่มงานบริหารกิจการนักเรียนอีกประการหนึ่งจึงได้งานบริหารการศึกษา ในหน้าที่ครูใหญ่ไว้ 5 ประการ (นพพงศ์ บุญจิตราดุลย์. 2534 : 18) ดังนี้

1. การให้โอกาสทางการศึกษาและปรับปรุงการศึกษาในโรงเรียนหรือบริหารงานวิชาการ
2. การบริหารงานบุคลากรในโรงเรียน
3. การบริหารที่เกี่ยวกับชุมชนและการประชาสัมพันธ์โรงเรียน
4. การบริหารเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ การเงิน และการให้บริการ
5. การบริหารกิจการนักเรียน

อุทัย บุญประเสริฐ (2542 : ค - ง) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยสรุปหลักสำคัญได้ ดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) จะเป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมายังสถานศึกษาโดยมีความเชื่อว่า สถานศึกษาคือ หน่วยงานสำคัญของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก

2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) คือ การเปิด โอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ในการจัดการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการคิดและตัดสินใจร่วมกันเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของและรับผิดชอบร่วมกันในการจัดการศึกษา

3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People) เกิดจากกระแสความเจริญรุดหน้าของสื่อเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วจากการศึกษาการจัดการศึกษาในรูปแบบเดิมที่มาจากส่วนกลางซึ่งอาจไม่สนองตอบต่อความต้องการอย่างแท้จริงของชุมชนท้องถิ่นได้ การคืนอำนาจการตัดสินใจน่าจะเป็นแนวทางที่ตอบสนองและสอดคล้องกับการจัดการศึกษามากกว่า

4. หลักการบริหารตนเอง (Self-Managing) เป็นหลักการความเชื่อที่ว่าการบริหารงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสามารถทำได้หลายวิธี ส่วนกลางน่าจะมีหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายและเป้าหมาย แล้วให้โรงเรียนมีวิธีการหรือระบบการจัดการบริหารด้วยตนเองโดยขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละโรงเรียน ผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) โดยหลักการที่ว่าส่วนกลางมีหน้าที่กำหนดนโยบายและคומมาตรฐานแล้ว มีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพตามมาตรฐานนโยบายของชาติ จึงมีความเชื่อว่าการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานน่าจะทำให้การบริหาร โรงเรียนเกิดประสิทธิภาพและคุณภาพมากขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 6) กล่าวไว้ถึงการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลคลว่า ประกอบไปด้วย การบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารงานทั่วไปให้มีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) และหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) ที่ยึดทั้งหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใสและหลักความคุ้มค่า เป็นเครื่องมือในการนำวิสัยทัศน์ และนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน สรุปได้ว่า ขอบข่ายการบริหาร โรงเรียนประกอบด้วย 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ซึ่งหลักการบริหาร โรงเรียนที่ดีนั้นจำเป็นที่ผู้บริหารต้องรู้ทฤษฎีการบริหาร นำทฤษฎีมาปฏิบัติและมีกลยุทธ์ในการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ ประกอบกับการมีภาวะผู้นำที่ดี และที่สำคัญ คือ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบจึงจะทำให้โรงเรียนมีคุณภาพ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข สอดคล้องกับความมุ่งหวังของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

7. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ

สมศ.ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ ตุลาคม 2547 (สถิติ เขาเวดี. 2551 : 16-17 ; อ้างอิงมาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) 2547 : 6-26) ประกอบด้วย 9 หมวด 78 มาตรา ซึ่งมีหลายมาตราที่เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ และการให้ชุมชนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาทั้ง โดยตรงและทางอ้อมมาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก ดังนี้

1. มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
2. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น

3. มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุก

ระดับและประเภทของการศึกษา

4. มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครูคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และพัฒนาครูคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

6. การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งให้มีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 34 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่พิจารณาเสนอ นโยบาย แผนพัฒนามาตรฐาน และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากรการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการการอาชีวศึกษามีหน้าที่ พิจารณาเสนอ นโยบายแผนพัฒนา มาตรฐาน และ หลักสูตรการอาชีวศึกษาทุกระดับที่สอดคล้อง กับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และ สังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ การส่งเสริมประสานงานการจัดการอาชีวศึกษาของรัฐ และเอกชน การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการอาชีวศึกษา โดยคำนึงถึงคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาชีพ

คณะกรรมการการอุดมศึกษา มีหน้าที่ พิจารณาเสนอ นโยบายแผนพัฒนา และ มาตรฐานการอุดมศึกษา ที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติการสนับสนุนทรัพยากรการติดตามตรวจสอบประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระ และความเป็นเลิศทางวิชาการของ สถานศึกษาระดับปริญญาตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่ง และกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง

มาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญา และสถานศึกษาอาชีวศึกษาของแต่ละสถานศึกษาเพื่อทำหน้าที่กำกับและ ส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กร ชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และ หรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิ

สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา และสถานศึกษาอาชีวศึกษาอาจมี กรรมการเพิ่มขึ้นได้ทั้งนี้ ตามกฎหมายที่กำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่ กำหนดในกฎกระทรวงให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการ และเลขานุการของคณะกรรมการ สถานศึกษาความในมาตรานี้ไม่ใช้บังคับแก่สถานศึกษาตามมาตรา 18 (1) และ (3)

สรุปได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จากมาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 29 มาตรา 34 และมาตรา 40 เน้น เรื่อง การกระจายอำนาจ และการให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบในทุกระดับ

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีการมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการของไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมาย ดังต่อไปนี้

เสรีมีศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 178-215) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการการตัดสินใจ หรือกระบวนการบริหาร ประสิทธิภาพขององค์การขึ้นอยู่กับความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การนั้น ในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิดสติปัญญา ก็คือ การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์การนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับผูกพันต่อกิจกรรมและองค์การในที่สุด

ทัศนาศาสตร์ (2539 : 15) กล่าวว่าไว้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของกิจกรรมทุกกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการบริหารจะทำให้การบริหารเปิดกว้างอิสระทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร อันเป็นวิถีทางในการขยายอิทธิพลของสายบังคับบัญชาลงไปสู่ระดับปฏิบัติในองค์การ

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2541 : 13) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการเข้าไปดำเนินงาน ของบุคคลหรือของกลุ่มเพื่อให้สะท้อนถึงความสนใจของตน หรือ เพื่อให้การสนับสนุนทางด้านแรงงานหรือทรัพยากรต่อสถาบันระบบที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตของพวกเขา

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : 17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็ในทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการรับรู้ร่วมคิดร่วมทำ ที่มีผลกระทบต่อตนเองและชุมชน

วัชร สกฤต ณ มรรคา (2541 : 18) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการทำงานมีบุคลากรในองค์การมีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์การทุกขั้นตอนด้วยความตั้งใจ เต็มใจ และสบายใจ เพื่อให้งานบรรลุจุดมุ่งหมาย ตามที่องค์การต้องการ และทำให้บุคลากรเหล่านั้นเกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับองค์การ

สัมพันธ์ อุปลา (2541 : 6) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารที่เห็นความสำคัญของผู้ร่วมงานในฐานะมนุษย์ในองค์การที่มีความสามารถมีเหตุผล มีวิจารณญาณการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดพลังสมอง พลังงานจะก่อให้เกิดการรวมพลังสมองพลังงานอย่างเข้มข้น

สกล สกฤตเดช (2542 : 11-13) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้ามาเกี่ยวข้องประการใด ๆ ของประชาชน ในการร่วมรู้เห็น การตัดสินใจ ควบคุม ดูแล ตลอดจนการตรวจสอบให้กระทำนั้น ๆ เกิดความถูกต้อง สุจริต และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม

เอทวิน (Erwin) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาว่า หมายถึงการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังประชาชนในด้านต่าง ๆ (เมตต์ เมตต์การุณจิต. 2541 : 17) ได้แก่

1. การตัดสินใจเพื่อเป้าหมายของสังคมและการจัดการทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2. แผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความตั้งใจ

ไวส์ (White) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของ ประกอบด้วย 3 มิติ มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่สองมีส่วนร่วมในการเสียดสีในการลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน (ถวิล เกษสุพรรณ. 2552 : 12 ; อ้างอิงมาจาก White. 1982 : 243)

จากที่กล่าวมาโดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิก ผู้ร่วมงานผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่าง ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดบทบาทของบุคคลในการปฏิบัติงานรวมถึงการสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิก ผลสุดท้าย คือความสำเร็จขององค์กร

2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

Vroom and Yetton ได้เสนอแนวทางที่จะกำหนดว่า เมื่อไรควรจะมีส่วนร่วมในการร่วมตัดสินใจ และควรจะมีส่วนร่วมมากน้อยอย่างไร ในการตัดสินใจ ต้นแบบ (Model) ของ Vroom and Yetton ว่าการมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจนี้ ควรจะขึ้นอยู่กับธรรมชาติของปัญหา และสถานการณ์ในการกำหนดรูปแบบ และปริมาณของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น Vroom and Yetton ได้เสนอกฎไว้ 2 กลุ่ม (เมตต์ เมตต์การุณจิต. 2541 : 27) คือ

1. กลุ่มแรกเป็นการส่งเสริมคุณภาพของการตัดสินใจ

2. กลุ่มที่สองเป็นการส่งเสริมการยอมรับการตัดสินใจ

ในการตัดสินใจนั้นมีทางเลือกอยู่ 5 วิธี ตั้งแต่ผู้บริหารตัดสินใจเองคนเดียวไปจนถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ ทางเลือกในการตัดสินใจ 5 วิธี มีดังนี้

1. ผู้บริหารใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วตัดสินใจเองตามลำพัง

2. ผู้บริหารแสวงหาข้อมูลจากผู้อื่น แล้วตัดสินใจเอง

3. ผู้บริหารหารือกับผู้เกี่ยวข้องเป็นรายคน แสวงหาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแล้วตัดสินใจเอง

4. ผู้บริหารหารือกับผู้เกี่ยวข้องเป็นรายกลุ่มแสวงหาความคิดเห็นร่วมกันโดยการอภิปรายแล้วตัดสินใจ

5. ผู้บริหารร่วมคิดกับกลุ่มเกี่ยวกับสถานการณ์และปัญหาแล้วให้กลุ่มตัดสินใจ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 1-2) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า โรงเรียนจะพัฒนาให้ดีขึ้นเกิดผลต่อการพัฒนานักเรียนได้อย่างแท้จริง ถ้าทุกฝ่ายทุกคนในชุมชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน รักโรงเรียน เข้ามา่วมคิด ร่วมทำ ร่วมจัดการศึกษาและพัฒนา โรงเรียน รวมทั้งช่วยสนับสนุนทรัพยากรทั้งกำลังแรงงาน และงบประมาณแต่สภาพเงื่อนไขและ ปัญหาพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้นำศักยภาพของคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ ศึกษา ของโรงเรียน โดยเข้าใจว่าภารกิจจัดการศึกษาเป็นของโรงเรียน อีกทั้งชุมชนยังไม่เกิด ความรู้สึก เป็นเจ้าของโรงเรียน ดังนั้นหากต้องการให้โรงเรียนเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนสมบูรณ์ชัดเจนอย่าง ต่อเนื่องแล้ว ศักยภาพของการมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นปัจจัยของการพัฒนาที่สำคัญที่สุด ซึ่ง สภาพความสำเร็จจากการมีส่วนร่วม มีดังต่อไปนี้ คือ

1. มีองค์คณะบุคคลประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน ครู ประชาชนและบุคลากร ในองค์กรในชุมชนร่วมเป็นกรรมการโรงเรียน
2. คณะกรรมการ โรงเรียนร่วมกันดำเนินการวางแผนบริหารและพัฒนา โรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
3. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน การจัดกิจกรรม สนับสนุนการพัฒนาเด็กเรียนในทุกด้านทั้งในและนอกโรงเรียน
4. ประชาชนในท้องถิ่นรับทราบความเคลื่อนไหว และความก้าวหน้าในการ พัฒนาโรงเรียนอยู่เสมอ
5. ผู้นำท้องถิ่น ผู้ปกครองและชุมชนเล็งเห็นว่า หากต้องการทำให้เป็นโรงเรียน ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน รวมทั้งส่งเสริม ศิลปะ การแสดง และการกีฬา หากได้รับการส่งเสริมการ เรียนรู้จากสาธารณชนก็จะเพิ่มพลังแห่งการเรียนรู้อย่างมหาศาล สื่อสารมวลชนนานาชาติต้องสร้าง และถูกนำมาเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในประเทศโดยรวดเร็ว ส่วนอื่น ๆ ของสังคมที่ ยังไม่ได้กล่าวถึงที่ชุมชนสามารถค้นหาและนำมาใช้เพื่อให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ จะต้องได้รับการสืบค้นอย่างเป็นรูปแบบและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่าเมื่อใช้หลักการ “สังคมทั้งมวลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา” แล้ว กระทรวงศึกษาควรจะเปิดพื้นที่การศึกษาขึ้นเต็มประเทศ และเพิ่มปริมาณของการเรียนรู้ขึ้นมาอย่าง สูงสุด ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาการศึกษา หากจะให้เกิดผลที่ดีที่สุดนั้นควรเกิดจากพลังและ จิตความสามารถของชุมชนที่ได้ผนึกกำลังกันขึ้นมา ผสมผสานกับการสนับสนุนจากพลังของ การปกครองแห่งรัฐ การที่จะให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการฝ่ายเดียวนั้น นอก จากจะยากที่จะ ประสบความสำเร็จและผลงานไม่มั่นคงถาวรแล้ว ยังนำไปสู่การขยายช่องว่างและความขัดแย้ง ระหว่างพลังทั้งสองฝ่าย ความร่วมมือระหว่างชุมชน และรัฐซึ่งเป็นปัจจัย พื้นฐานของการพัฒนา

ชุมชนจึงประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชน (Local Participation) และการสนับสนุนจากภาครัฐ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับประชาชน

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 19) ได้วิเคราะห์พระราชบัญญัติ และระเบียบของ สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในส่วนที่ให้เอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาที่ภาครัฐจัดดำเนินการปรากฏว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษาจะมีอยู่ในลักษณะเดียว คือ ในรูปของ “คณะกรรมการ” การเข้าร่วมในคณะกรรมการจะอยู่ในลักษณะของ “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีความหมายรวมถึงข้าราชการในหน่วยงานอื่น ข้าราชการที่เกษียณแล้ว หรือประชาชนทั่วไป

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538 : 328-332) กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และเป็นที่ยอมรับว่าได้ผลในเชิงปฏิบัติมากมี 3 ระบบ คือ

1. ระบบการปรึกษาหารือ (Consulting management) เป็นระบบการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ในรูปของคณะกรรมการ (Committee) ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจบริหาร และการตัดสินใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานร่วมมีความรับผิดชอบระบบการปรึกษาหารือนี้เหมาะสำหรับใช้กับผู้บริหารระดับต้นขึ้นไป โดยการมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะกรรมการทำงาน ประธานโครงการ ประธานคณะกรรมการ หรือกรรมการเป็นต้น
2. ระบบกลุ่มคุณภาพ (QC Circles) เป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในรูปของกลุ่มทำงาน ซึ่งคงเรียกชื่อได้หลายอย่าง เช่น กลุ่มคุณภาพกลุ่มกิจกรรมคิวซี กลุ่มพัฒนาคุณภาพงาน ฯลฯ ระบบบริหารนี้เหมาะสำหรับใช้กับพนักงานระดับปฏิบัติงาน (Work) หรือระดับหัวหน้างาน (Foreman) เพราะเป็นการฝึกฝนและเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีโอกาสทำงานร่วมกัน เพื่อค้นหาปัญหาวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง
3. ระบบข้อเสนอแนะ (Suggestion System) ระบบนี้มีความแตกต่างจากข้อเสนอแนะพบเห็นทั่วไป ที่มีลักษณะเป็นกล่องหรือตู้รับฟังความคิดเห็นเท่านั้น แต่วิธีนี้จัดให้มีแบบฟอร์มข้อเสนอแนะเพื่อให้พนักงานเพื่อผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้กรอกแบบที่กำหนด เช่น ปัญหาที่พบคืออะไร สาเหตุปัญหามาจากอะไร วิธีการแก้ไขมีอะไรบ้าง และผลที่คาดว่าจะได้รับนั้นดีกว่าเดิมอย่างไร เป็นต้น ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้ใช้ได้ผลในหลายบริษัท เช่น ธนาคารพาณิชย์บางแห่ง บริษัทเครือซีเมนต์ไทย ซึ่งแต่ละบริษัทจะมีคณะกรรมการพิจารณาข้อเสนอแนะว่า แต่ละข้อเสนอเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพียงใดความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติมีมากน้อยเพียงใด สมควร

ทดลองดำเนินการตามข้อเสนอแนะหรือไม่อย่างไรก็ตามหากข้อเสนอแนะใดสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ผลทางบริษัทก็จะให้รางวัลตอบแทนแก่ผู้เสนอความคิด

สัมฤทธิ์ กาเพ็ง (2545 : 12) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาไว้ดังนี้ คือ เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถจะปฏิบัติงานได้ตามลำพังคนเดียวกับในปัจจุบันมีกระแสของการมีส่วนร่วม การตรวจสอบ และความโปร่งใสในการดำเนินงานตลอดจนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น และสถานศึกษา เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยควรให้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ เพื่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ และเป็นเจ้าขององค์กรอันจะก่อให้เกิดความร่วมมือในการบริหารทั้งยังเป็นการแบ่งเบาภาระโรงเรียนได้อีกด้วย

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนถึงประชาชนโดยทั่วไปได้ให้ความสนใจ และมีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา อย่างไรก็ตามประชาชนส่วนใหญ่มีความจำเป็นในเรื่องของภารกิจส่วนตัวและการประกอบอาชีพจึงทำให้ไม่มีเวลาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา มากนัก ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการมีส่วนร่วมจึงทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมบางด้านน้อย ดังนั้นสถานศึกษาจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ สถานศึกษาจึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนโดยทั่วไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างต่อเนื่อง

3. ลักษณะ รูปแบบ และกระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมนักวิชาการได้เสนอรูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้มากมายหลายทัศนะ ดังต่อไปนี้

ถวิล เกษสุพรรณ (2552 : 16 ; อ้างอิงมาจาก นริวรรธ พรหมขุม และคนอื่น ๆ . 2537 : 7) กล่าวว่าลักษณะของการมีส่วนร่วมของการศึกษาไว้ 2 ด้าน คือ

1. การมีส่วนร่วมด้านนโยบาย ได้แก่ การให้ข้อมูล การให้คำแนะนำและการร่วมตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในด้านปฏิบัติการ เช่น แรงงาน เงิน วัสดุ-อุปกรณ์ ประชาสัมพันธ์และประสานงาน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : 24-25) ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมโดยพิจารณา ได้หลายมุมมอง ดังนี้

1. จำแนกตามกระบวนการบริหาร
 - 1.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน
 - 1.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - 1.3 การมีส่วนร่วมในการจัดองค์การ
 - 1.4 การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร
 - 1.5 การมีส่วนร่วมในการใช้อิทธิพล
 - 1.6 การมีส่วนร่วมในการประสานงาน
 - 1.7 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล
2. จำแนกตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วม
 - 2.1 การมีส่วนร่วมในการประชุม
 - 2.2 การมีส่วนร่วมในการเสวนาสถรพธ์ยส์ลีน
 - 2.3 การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
 - 2.4 การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
 - 2.5 การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
3. จำแนกตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม
 - 3.1 ระดับของการมีส่วนร่วมเทียม
 - 3.2 ระดับของการมีส่วนร่วมบางส่วน
 - 3.3 ระดับของการมีส่วนร่วมที่แท้จริง
4. จำแนกตามวิธีการที่มีส่วนร่วม
 - 4.1 การมีส่วนร่วมโดยตรง
 - 4.2 การมีส่วนร่วมโดยอ้อม

ถวิล เกษสุพรรณ (2552 : 17 ; อ้างอิงมาจาก วัชร ฤท ฤ มรรคา. 2541 : 21)

จำแนกลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์การจัดตั้งของประชาชน (Inclusive Organization) เช่น การรวมกลุ่มเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ
2. การมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์การจัดตั้งของประชาชน (Representative Organization) เช่น กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน กรรมการกลุ่มเลี้ยงไหม กรรมการหมู่บ้าน

3. การมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมผ่านองค์การที่ไม่ใช่ผู้แทน
ของประชาชน โดยตรง (Open Participation) และยังสามารถกล่าวถึงลักษณะของผู้มีส่วนร่วมไว้

3 ลักษณะ คือ

3.1 เป็นผู้กระทำการ (The Actor) คือ ส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรม

3.2 เป็นผู้รับผลการกระทำ (The Recipient) คือ ได้รับผลจากกิจกรรม

3.3 เป็นสาธารณชนทั่วไป (The Public) คือ ประชาชนโดยทั่วไปที่ไม่ได้มี

ส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง แต่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ชาคิต และคณะ (ชูชาติ พ่วงสมจิตร. 2541 : 17 ; อ้างอิงมาจาก Shadid and others.
1982 : 356) ได้แบ่งประเภทการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของการตัดสินใจ (Decision making)
การดำเนินการ (Implementation) ผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) โดยมี
รายละเอียด ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการตัดสินใจนั้น ประการแรก
ที่สุดที่จะต้องพิจารณาคือการกำหนดตามความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือก
นโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ
การวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน
โครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำ
ประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และประสานงาน
 เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น
นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพแล้วยังจะต้องพิจารณาถึง
การกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ด้วยผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์
ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งจะเป็นประโยชน์ และเป็นโทษ
ต่อบุคคลและสังคมด้วย

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น
สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง
(Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถกระทำได้หลาย
ระดับแตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และเจตนารมณ์ในการเข้ามามีส่วนร่วม อาจ

เป็นเพียงสมาชิกของกลุ่มแต่ผิวเผิน ไม่มีบทบาทจนถึงขั้นร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และขั้นสูงสุดเป็นผู้ควบคุม

รูปแบบของการมีส่วนร่วม

พิสิทธิ์ หิริญวงษ์ (2541 : 24) ได้กล่าวถึงแบบการมีส่วนร่วมที่สำคัญว่ามี 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบกลุ่มงาน กลุ่มงานประกอบด้วยผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลอื่นในองค์กรที่กลุ่มเกี่ยวข้องอยู่บ่อยครั้ง บุคคลเหล่านี้ทำงานร่วมกันและประสานงานกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพโดยทำเป็นแบบประชาธิปไตย
2. การมีส่วนร่วมแบบโครงการ หรือ แมทริก (Matrix or Project Management) การมีส่วนร่วมแบบนี้เกี่ยวข้องกับการจัดโครงสร้างขององค์กร โดยส่วนรวมใหม่ ผู้อำนวยการโครงการถูกแต่งตั้งเพื่อประสานงานกับพนักงานจากแผนงานตามที่ตั้งต่างๆ ของบริษัทเพื่อทำงานร่วมกัน เปรียบเทียบกับโครงการที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จะเห็นว่าการบริหารสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การบริหารแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น
3. การมีส่วนร่วมแบบมีการเจรจาต่อรอง (Collective Bargaining) การร่วมเจรจาต่อรอง เป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมอีกแบบหนึ่ง ที่ผู้บริหารบางคนมักจะ ไม่ยอมรับ การที่พนักงานเลือกสหภาพแรงงาน ให้เป็นตัวแทนของพวกเขาในการเจรจาต่อรองกับฝ่ายบริหาร แสดงว่าพวกเขากำลังมีส่วนร่วม อาจเป็นค่าจ้าง ชั่วโมงการทำงาน การร่วมเจรจาต่อรองเป็นตัวแทนของความ ต้องการเพื่อให้มีข้อมูลบางอย่างในการตัดสินใจ แทนที่จะให้นายจ้างกำหนดค่าจ้าง และ ชั่วโมงการทำงานแต่เพียงฝ่ายเดียว
4. การมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย ในทางอุตสาหกรรม (Industrial Democracy) องค์กรที่ลักษณะเป็นแบบประชาธิปไตย การให้ความสำคัญของพนักงานในการตัดสินใจมากกว่า หรืออย่างน้อยที่สุดเท่ากับความต้องการของเจ้าของกรรมการบริหาร แทนที่จะถูกแต่งตั้งโดยเจ้าของ คนงานอาจเลือกสมาชิกเป็นกรรมการของบริษัทก็ได้ คณะกรรมการวางแผนและนโยบายอาจจะประกอบขึ้น ด้วยคนงานที่แต่งตั้งโดยฝ่ายบริหาร หรือถูกเลือกโดยคนงานอื่น ๆ พนักงานจะมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก โดยผ่านกระบวนการทางประชาธิปไตยในการบริหารงานของบริษัท

Cohen and Uphoff (1980 : 1564-A) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

เมตต์ เมตต์การ์ณจิต (2541 : 20 ; อ้างอิงมาจาก Putti. 1973 : 242) ได้สรุปวิธีบริหารแบบมีส่วนร่วม 8 รูปแบบ คือ

1. การวางแผนแบบแสกนลอน (The Scanlon Plan) เป็นแนวทางที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุดแนวทางหนึ่ง เป็นการทำงานแบบทีมระหว่างคนงานกับผู้บริหาร เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิต ค่าจ้างและผลกำไร

2. เจเคกรู๊ป (Jishu Kanri-JK) เป็นการจัดตั้งกลุ่มอิสระเล็ก ๆ ที่มีอำนาจเด็ดขาด กลุ่มเหล่านี้จะพิจารณาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการทำงานแล้วพยายามที่จะหาข้อยุติอย่างสร้างสรรค์ ผู้นำกลุ่มอาจได้รับการเลือกตั้งหรือสับเปลี่ยนกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม กลุ่มจะต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

3. การปรึกษาตามสายการบังคับบัญชา (Consultative Hierarchy) เป็นวิธีการที่ให้ลูกจ้างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยเครือข่ายคณะกรรมการต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆภายในบริษัท

4. T - Group Approach or Sensitivity วิธีการนี้ใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม และฝึกอบรมในการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของฝ่ายบริหาร เทคนิคชนิดนี้ใช้เพื่อทำความเข้าใจคนอื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้ถึงค่านิยม แรงจูงใจ จุดอ่อนและจุดแข็งของผู้ได้บังคับบัญชา โดยที่แต่ละคน จะต้องเข้าใจตนเองเสียก่อน

5. การบริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้บริหารระดับต่าง ๆ ในองค์การ (Multiple Management) เป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจโดยมีความตั้งใจที่จะแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจเพียงคนเดียว จึงต้องการที่จะให้บุคคลในระดับต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการบริหารด้วย

6. ระบบ Q.C.C. (Quality Control Circle) เป็นการทำงานของกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งมีบุคลากรตั้งแต่ 3-5 คน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยวิเคราะห์ปัญหาซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงาน จากนั้นจะหาแนวทางแก้ไข

7. แนวทางในการใช้คณะกรรมการในการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Committee Approach or Participation) คณะกรรมการเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการนำความคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมไปใช้ปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับที่สูงกว่าพนักงานปฏิบัติ คณะกรรมการจะเป็น

กลุ่ม ที่จัดตั้งชั่วคราวเพื่อปรึกษาปัญหาเฉพาะหน้า

8. การมีส่วนร่วมและการสร้างทีม (Participation and Team Building)

กิจกรรมการมีส่วนร่วมและการสร้างทีมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เมื่อการมีส่วนร่วมในการบริหารของบุคคลในองค์การมีความมั่นคง สมาชิกในกลุ่มจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

สัมพันธ์ อุปลตา (2541 : 16 ; อ้างอิงมาจาก Wall and Lischeron. 1967 : 332) ได้

จำแนกรูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมทางตรง จะเป็นการรวมการมีส่วนร่วมทุกประเภทที่ทุกคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับตัวตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นการเข้าไปร่วมรายบุคคลหรือกลุ่มในบริษัท แต่จะต้องเป็นลักษณะของการเสนอความคิดเห็น โดยตัวของเขาเอง

2. การมีส่วนร่วมทางอ้อม เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วม โดยบุคคลที่เป็นตัวแทนเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมสามารถจำแนกได้เป็นการมีส่วนร่วมทางตรงและการมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติงาน การได้รับผลประโยชน์จากการปฏิบัติงานและการประเมินผล ฉะนั้นการบริหารงานในสถานศึกษาที่มีผู้เกี่ยวข้องหลายประเภทควรนำแนวคิดของรูปแบบการมีส่วนร่วมดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการบริหารต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

กระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วม

จำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็นขั้นตอน เป็นการจำแนกโดยอาศัยหลักการที่ว่า กิจกรรมที่มนุษย์ทำขึ้นนั้นเป็นกระบวนการที่สามารถแบ่งออกได้หลายขั้นตอน และการเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนจะมีความสำคัญแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของกิจกรรม ซึ่งได้มีผู้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้หลายแบบ ดังนี้

อกิน รพีพัฒน์ (2532 : 20) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ พัฒนาว่า ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุและที่มาของปัญหา การเลือกวิธีการ และการวางแผนในการแก้ไข ปัญหาการดำเนิน งานตามแผนสุดท้ายคือ การประเมินผลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนา ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. ร่วมพัฒนาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์และสนองความต้องการมากยิ่งขึ้น

3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม

4. ร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยการมีส่วนร่วม

5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน เพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการ ตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน

7. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้เกิดประโยชน์ตลอดไป

ถวิล เกษสุพรรณ (2552 : 21 ; อ้างอิงมาจาก พิพัฒน์ คันทนา. 2536 : 16) ได้เสนอแนะว่า กระบวนการมีส่วนร่วมประกอบด้วยอย่างน้อย 1 ใน 4 ประเภทของการมีส่วนร่วม คือ

1. การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และทรัพยากรที่ต้องการใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล

2. การดำเนินงาน

3. การใช้บริการจากโครงการ

4. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์

นอกจากนี้ยังได้กำหนดช่วงจังหวะและแบ่งระยะการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ดังนี้

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหา

2. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา

3. การปฏิบัติตามแผน

4. การประเมินผลกิจกรรม

สัมพันธ์ อุปลา (2541 : 19) ได้จำแนกของการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการตามโครงการ

4. การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการ

5. การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ

กำหนด แผนกลยุทธ์เรื่อง (2542 : 61) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ภายในชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลกระทบอันอาจเกิดจากการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจอันแสดงออกมาในเชิงรูปธรรมและนามธรรมต่อสังคมหรือบุคคลก็ตาม

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) อันนับเป็นการประเมินผลก้าวหน้าที่ทำเป็นระยะ หรือกระทำในรูปประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

จากที่กล่าว สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิก ผู้ร่วมงาน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ในรูปคณะกรรมการบริหารในสถานศึกษาเพื่อ ร่วมรับรู้ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบการกำกับ ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานในด้านต่างๆของสถานศึกษา และให้ข้อเสนอแนะ ตามบทบาทหน้าที่

4. แนวทางการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้เสนอแนวทางหรือวิธีการที่จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเพื่อให้ งานประสบผลสำเร็จ ดังนี้

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2534 : 67) กล่าวว่า ผู้นำหรือผู้บริหารจะต้องมีลักษณะของการเป็นผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Chance Agent) ที่จะยอมรับในปรัชญาของการพัฒนาว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาจะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2541 : 268-271) ได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนขั้นประถมศึกษาเป็นเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

1.1 โครงสร้างทางเศรษฐกิจทางสังคมจะช่วยให้ชุมชนมีความพร้อมในการสนับสนุนโรงเรียนในด้านการเงิน เพราะเป็นย่านอุตสาหกรรมย่อมทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจดี

1.2 ลักษณะนิสัยของคนไทย ช่วยส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน กล่าวคือ โดยทั่วไปคนไทยมีนิสัยชอบทำบุญไม่ค่อยปฏิเสธคำร้องขอของผู้อื่น โดยเฉพาะโรงเรียน ที่เป็นสถาบันสอนบุตรหลานให้เป็นคนดีมีความรู้

1.3 ระบบการเมืองการปกครองท้องถิ่น กระตุ้นให้การเมืองเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนซึ่งในช่วงที่มีการเลือกตั้งผู้สมัครจะต้องเข้าไปพบประชาชนโดยเฉพาะวัดกับโรงเรียน ที่เป็นสถาบันหลักของชุมชน

2. ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน

2.1 ความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน หากโรงเรียนสร้างความศรัทธาชุมชนได้ เช่น นักเรียนมีผลการเรียนดีสามารถสอบชิงทุนหรือสามารถสอบเข้าสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงได้ โรงเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศ ครูอาจารย์เอาใจใส่ต่อเด็ก โรงเรียนชนะเลิศประกวดผลงานวิชาการ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะทำให้ชุมชนเกิดความศรัทธาต่อโรงเรียน

2.2 ชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียนและต้องมีหน้าที่ต่อการเรียนความรู้สึกดังกล่าวมักจะอยู่ในรูปของโรงเรียนของเราเป็นศิษย์เก่า การเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในการก่อตั้งและทำนุบำรุง โรงเรียน การเป็นผู้ปกครองของนักเรียน เป็นต้น

2.3 ความคาดหวังของชุมชนต่อโรงเรียน ได้แก่ ความคาดหวังว่าโรงเรียนจะส่งมอบบุตรหลานของเขาให้เป็นคนเก่งคนดีและคาดหวัง โรงเรียนมีคุณภาพไม่เป็นรองโรงเรียนอื่น

2.4 ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีกับโรงเรียน หากผู้บริหารและครูเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนให้การต้อนรับชุมชนเป็นอย่างดี โรงเรียนเอาใจใส่บุตรหลานของประชาชนเป็นอย่างดี ชุมชนก็จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนด้วยดี

3. ปัจจัยเกี่ยวกับ โรงเรียน

3.1 ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหารและครู ซึ่งได้แก่ผู้บริหารและครูมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ให้เกียรติและกำลังใจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน โรงเรียนมีครูเก่าหรือศิษย์เก่าปฏิบัติหน้าที่เป็นครูในโรงเรียนครูสนใจและเอาใจใส่ในการเรียนการสอนเป็นต้น

3.2 ปัจจัยเกี่ยวกับผลงานและวิธีปฏิบัติของโรงเรียน เช่น โรงเรียนมีชื่อเสียงด้านวิชาการ มีความเชื่อถือในเรื่องการเงิน โรงเรียนมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เป็นต้น สัมพันธ์ อุปตา (2541 : 8) กล่าวว่า วิธีการที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมจะต้องอาศัยแนวทาง 5 ประการ ดังนี้

1. การชี้แนะและการสอนงาน วิธีนี้จะช่วยให้ผู้ได้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงานได้ประโยชน์ในแง่ที่จะเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานและ ได้รับความอบอุ่นรวมทั้งจะ ได้รับความคิดเห็นต่อผู้บังคับบัญชา
 2. การให้กลุ่มเสนอความคิดเห็น วิธีการนี้จะช่วยสร้างความสามัคคีในกลุ่ม และเป็นการระดมความคิดเห็นของกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ได้รับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวางที่จะทำให้ เกิดการมีส่วนร่วมในองค์การ
 3. การให้กลุ่มควบคุมตนเอง การควบคุมกันเองระหว่างกลุ่มด้วยกันก่อให้เกิด ผลดีมีประสิทธิภาพมากกว่าที่ผู้บังคับบัญชาคอยติดตามควบคุม
 4. จัดให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ
 5. เปิดโอกาสให้สมาชิกในองค์การทุกคนแสดงความคิดเห็นในการมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติงาน ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี เช่น ตั้งผู้รับฟังความคิดเห็นหรือตั้งกรรมการคอยคิด ตามสอบถามความคิดเห็นของสมาชิกในองค์การด้วย
- วัชร ฤกษ์ ณ มรรคา (2541 : 18-19 ; อ้างอิงมาจาก Davis. 1972 : 321) ได้เสนอ การสร้างเงื่อนไขเพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. จะต้องใช้เวลาเพียงพอ เพื่อสร้างบรรยากาศมีส่วนร่วมก่อนดำเนินการตามพึง ประสงค์ การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นมากในสถานการณ์ฉุกเฉิน
2. การมีส่วนร่วมในงานจะต้องมีค่านิยมเศรษฐกิจของมวลสมาชิก ผู้ร่วมงาน ไม่อาจใช้เวลาทั้งหมดในการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมทุกเรื่องได้
3. หัวข้อของการมีส่วนร่วมจะต้องสอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในองค์การหรือ บางหัวข้อที่มวลสมาชิกมีความสนใจร่วมกัน หรืองานที่มีความยุ่งยากในการปฏิบัติ

4. ผู้มีส่วนร่วมจะต้องมีความรู้ ขยันหมั่นเพียรและมีความรู้ในเรื่องของการมีส่วนร่วม

5. ผู้มีส่วนร่วมจะต้องสามารถติดต่อสื่อสาร ของกันและกันอย่างทั่วถึง ทั้งเพื่อที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

6. ไม่สร้างความรู้สึกละอายใจต่อผู้ร่วมงาน มีความรู้สึกพะวงต่อสภาพของตัวเอง เขาจะไม่ให้ความร่วมมือ ทำนองเดียวกันผู้บริหารจะต้องมีความรู้สึกที่ว่าตนเองไม่ถูกคุกคามต่อหน้าที่ ไม่เช่นนั้นเขาจะไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมเข้ามาดำเนินงานอีกต่อไป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าแนวทางกรมมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา หมายถึง แนวทางที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำเอาชุมชนมาร่วมจัดการศึกษาตามบทบาทหน้าที่ โดยสถานศึกษาคงจะให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบการกำกับ ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา และให้ข้อเสนอแนะ ตามบทบาทหน้าที่ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนให้มีความแน่นแฟ้น สร้างและรักษามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้ชุมชนเกิดความศรัทธาและเชื่อมั่น สำหรับผู้มีส่วนร่วมก็ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถขยันและมีความสามัคคี เสียสละกำลังกาย ใจ และเวลาในการทำงาน

5. นโยบายสำคัญที่สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม หากคนในสังคมรู้เท่าทันและสามารถปรับตัวได้ความปกติสุขของการดำเนินชีวิตก็จะมีได้อย่างเสมอ ความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษาของสังคมไทยมีขึ้นเพื่อที่จะผลักดันให้คนเกิดการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งสามารถสร้างชุมชนทางปัญญาของคน ให้มีศักยภาพในการเตรียมตัวสู่นาคตได้อย่างมั่นใจถือเป็นการเตรียมการเชิงรุกของระบบสังคมที่เข้มแข็ง ดังนั้นองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะรัฐบาลทุกคณะจึงมีนโยบายที่เปิดโอกาสให้ชุมชน ครู ผู้บริหาร และทุกส่วนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยตลอด สำหรับนโยบายที่สำคัญในปัจจุบันมี ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบอำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วย 1 บทเฉพาะกาล 309

มาตรา ๓๖ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2550 ซึ่ง ปรึกษาฯ อินทวิชิต (2550 : 37-40) ได้กล่าวถึง บทบัญญัติที่ว่าด้วยการศึกษามี 4 หมวด ดังนี้

1.1 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมือง หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มีสิทธิเสมอกันในการรับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและเอกชน การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชน การกำกับดูแลของรัฐ ย่อมได้รับความคุ้มครองชุมชน ท้องถิ่นย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญา ท้องถิ่นศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เด็กเยาวชนและ บุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ จากการไม่มีผู้ดูแล การใช้ความรุนแรงและการ ปฏิบัติอื่น ไม่เป็นธรรม

1.2 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พิทักษ์ปกป้องสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.3 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและ สนับสนุนให้เอกชนจัดการเรียนรู้ ให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา แห่งชาติ ปรับปรุงการพัฒนาให้สอดคล้อง กับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมสร้างสรรค์ ความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

1.4 การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะ จัดการศึกษาอบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขตาม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายทางการศึกษาที่มีบังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 มีบท บัญญัติที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (พนม พงษ์ไพบูลย์ และคนอื่น ๆ. 2546 : 106-130) สรุปได้ดังนี้

2.1 ความมุ่งหมายและหลักการ การจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นและให้ยึดหลักการกระจายอำนาจ ไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 สิทธิหน้าที่ทางการศึกษานอกเหนือจากรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 การบริหารและการจัดการศึกษาให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือทุกระดับตามความพร้อมความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น ส่วนการบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชน ให้มีความเป็นอิสระ โดยมีการกำกับ ติดตาม การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) เป็นแผนที่ได้ัญเฉิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลางเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤติ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ในแผนนี้ได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์การพัฒนาที่สนับสนุนและเชื่อมโยงกัน จำนวน 7 ยุทธศาสตร์ ถึงแม้ว่าทุกยุทธศาสตร์จะไม่ได้ระบุให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจนก็ตาม แต่ก็แฝงไว้ซึ่งเจตนารมณ์ที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เช่น ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดี ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดที่จะผลักดันให้ทุกยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนไปได้ การบริหารจัดการที่ดีต้องสร้างให้เกิดในทุกภาคส่วนของสังคมเน้นการปฏิรูปให้เกิดกลไกการบริหารจัดการที่ดีทั้งในภาคการเมือง ภาคราชการ และภาคเอกชน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาประเทศให้มีประสิทธิภาพ

4. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) แผนการศึกษาแห่งชาติเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2545-2559) ที่นำสาระของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาลมาสู่การปฏิบัติและเป็นกรอบแนวทางใน

การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ (พนม พงษ์ไพบูลย์ และคนอื่น ๆ 2546 : 359-360) ซึ่งสรุปได้ว่าเป็นแผนที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญาพื้นฐานในการกำหนดแผน โดยมีศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และธรรมชาติ บูรณาการเชื่อมโยงเป็นกระบวนการ โดยรวมคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาคนรอบด้านและสมดุล สร้างสังคม คุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม มีแนวนโยบายเพื่อดำเนินการจัดระบบทรัพยากรการลงทุนทางการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคนและสังคมไทย ซึ่งกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การดำเนินงานของรัฐบาลไว้ในข้อ 3 ว่า รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนและจัดให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ มาตรการลดหย่อนทางด้านภาษี การจัดสรรเงินกู้เพื่อการศึกษาในอัตราดอกเบี้ยต่ำ การกำหนดอัตราค่าบริการสาธารณูปโภคในอัตราพิเศษรวมทั้งการออกธนบัตร เพื่อการศึกษา เป็นต้น และแนวนโยบายในข้อ 12 บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องสร้างความพร้อมของบุคคลในเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา สถาบัน/องค์กรต่าง ๆ ในสังคมและประชาชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะบทบาทของคณะกรรมการ ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา

1. ความเป็นมา

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีความมุ่งหมายที่จะจัดการเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดีมีความสามารถและอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข การดำเนินงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีพลังและมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องยึดเงื่อนไขและหลักการสำคัญของ การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 1) ดังนี้

1. ยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจ (School Based Decision Making) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้โรงเรียนมีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยยึดประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. การมีส่วนร่วม (Participation) กำหนดให้บุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการศึกษาหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการร่วมแสดงความคิดเห็นหรือร่วมกำกับดูแล เป็นต้น

3. การกระจายอำนาจ (Decentralization) การกระจายอำนาจด้านการบริหารจัดการศึกษาด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ

4. ความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ (Accountability) มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ และภารกิจของผู้รับผิดชอบ หลักความรับผิดชอบนี้ถือว่า ใครได้รับมอบหมายหน้าที่ใดต้องรับผิดชอบต่อทำงานนั้นให้เกิดผลดีที่สุด ต้องสามารถตรวจสอบความสำเร็จ ได้เพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้น

ทั้งนี้ ได้กำหนดแนวทางการบริหารและจัดการศึกษา อันจะนำไปสู่การปฏิรูป ระบบบริหารจัดการจากแบบเดิมที่เน้นการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางไปสู่การบริหารแบบกระจายอำนาจ โดยเฉพาะมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดสาระสำคัญให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาทั้งด้าน วิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคลและการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสถานศึกษาสร้างคนและสร้างความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพและประสิทธิภาพต่อไป

2. การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาจะเน้นการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นนโยบายสำคัญถ้าสามารถขับเคลื่อน ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่งนโยบายดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดมาตรการเพื่อนำนโยบายการกระจายอำนาจไปสู่การปฏิบัติ 5 มาตรการ(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 2-3) ดังนี้

มาตรการที่ 1 จัดระบบกระจายอำนาจด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป สำหรับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรการที่ 2 พัฒนาผู้บริหารศึกษานิเทศก์ และครูแกนนำ ของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงและสามารถขยายผลได้เต็มพื้นที่

มาตรการที่ 3 นำร่องการบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีศักยภาพและความพร้อมในทุกเขตพื้นที่

มาตรการที่ 4 เปลี่ยนสถานะของอุดมศึกษาของรัฐเป็นส่วนราชการและมีศักยภาพและความพร้อมเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐตามความสมัครใจของแต่ละแห่ง

มาตรการที่ 5 จัดระบบการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษาด้านอาชีวศึกษาตามหลักการบริหารที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

จากนโยบายและมาตรการดังกล่าว ประกอบกับมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดรูปแบบของการกระจายอำนาจ ดังนี้

1. รูปแบบการกำหนดการกระจายอำนาจไว้ในกฎหมาย
 2. รูปแบบมอบอำนาจจากผู้มีอำนาจตามกฎหมายจากส่วนกลางไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา
 3. รูปแบบการแบ่งอำนาจ โดยการแบ่งอำนาจให้มีผู้ปฏิบัติราชการแทน
3. ความพร้อมในการรองรับการกระจายอำนาจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา จะต้องมีความพร้อมเพื่อการรองรับการกระจายอำนาจ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 7-11) ดังต่อไปนี้

1. ความพร้อมด้านบริบททั่วไป
 - 1.1 รูปแบบของเขตพื้นที่การศึกษาตามแนวคิดของการปฏิรูปการศึกษา คือ เป็นเขตพื้นที่การศึกษา ให้บริการทางการศึกษาที่กำหนดขึ้น โดยคำนึงถึงปริมาณสถานศึกษา จำนวนประชากรเป็นหลัก และความเหมาะสมด้านอื่นด้วย
 - 1.2 ทรัพยากรการศึกษาและทรัพยากรบุคคลระหว่างสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาได้รับการเกลี่ยให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมตามความจำเป็นและใกล้เคียงกัน
 - 1.3 สำนักเขตพื้นที่การศึกษาเป็นองค์กรเฉพาะทางด้านการกำกับดูแล สนับสนุนส่งเสริม ประสานงานเชิงนโยบายโดยมีผู้ชำนาญการต่าง ๆ ตามภารกิจงานที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ตามเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา
 - 1.4 สถานศึกษาในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษามีศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาใดที่ไม่อยู่ในสภาพที่จะดำเนินการ ได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ หรือคุ่มค่าลงทุนในการดำเนินการ ควรยุบ หรือรวมหรือแปรสภาพเป็นแหล่งบริการทางการศึกษาในรูปแบบอื่น

1.5 สถานศึกษาในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษามีความใกล้ชิดและมีความสะดวกที่จะติดต่อสื่อสาร ประสานงานและร่วมมือกันจัดบริการและพัฒนาการศึกษาได้อย่างเข้มแข็ง

2. ความพร้อมด้านคุณลักษณะของสำนักเขตพื้นที่การศึกษา

2.1 เป็นหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเป็นที่ยอมรับในด้านการวิเคราะห์แผนและนโยบายของหน่วยเหนือและสถานศึกษา มีศักยภาพเพียงพอที่จะกำหนดนโยบาย และจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงควรเป็นองค์กรที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในลักษณะการพัฒนามากกว่าการปฏิบัติงานตามนโยบายและแนวปฏิบัติที่หน่วยเหนือกำหนด

2.2 มีศักยภาพและความคล่องตัวเพียงพอที่จะกำกับดูแลการปฏิบัติงานในเชิงนโยบายสนับสนุน ส่งเสริมและประสานงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีบุคลากร เครื่องมือและแผนปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพและมีศักยภาพเพียงพอที่จะสนับสนุนส่งเสริมและประสานงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาได้

2.3 บุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตั้งแต่คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและบุคลากรในองค์กรควรเป็นที่ยอมรับของสถานศึกษาและผู้มีส่วนร่วมในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาทั้งในด้านการชำนาญการ ความเชี่ยวชาญ และคุณธรรม ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงควรเป็นองค์กรเปิด มีอิสระและมีวิธีการสรรหาผู้ชำนาญการหรือผู้เชี่ยวชาญและผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม โดยมีการหมุนเวียนมาปฏิบัติงานและใช้วิธีการและหลักเกณฑ์ที่เน้นคุณภาพ ไม่ใช่เกิดจากการแต่งตั้งจากหน่วยเหนือในส่วนกลางเพียงอย่างเดียว

2.4 เขตพื้นที่การศึกษาควรเป็นแหล่งบริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการศึกษาควบคู่กับการกำกับดูแลสถานศึกษา ดังนั้น เครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยี ข่าวสารและศักยภาพของบุคลากรจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับพัฒนาการทางศึกษา เศรษฐกิจและสังคมในระดับประเทศและในระดับสากล

3. ความพร้อมด้านคุณลักษณะของสถานศึกษา

3.1 สถานศึกษาควรมีบทบาทหลักเป็นหน่วยบริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น และควรเป็นหน่วยงานของสังคมของชุมชนนั้น โดยอาศัยกรอบ

นโยบายที่กำหนดในระดับชาติเป็นแนวทาง ไม่ควรกำหนดบทบาทให้เป็นเพียงหน่วยงานรับรองนโยบายและสนองความต้องการของศูนย์อำนาจส่วนกลางเพียงอย่างเดียว

3.2 สถานศึกษาที่มีคุณภาพและศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะต้องพัฒนาสถานศึกษาทุกแห่งให้มีคุณภาพและศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการได้ด้วยตนเองอย่างมีคุณภาพสถานศึกษาใดที่พัฒนาไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐาน จำเป็นต้องยุบ รวม หรือแปรสภาพเป็นแหล่งบริการทางการศึกษาในรูปแบบอื่น

3.3 สถานศึกษามีอิสระ ความคล่องตัวในการบริหารจัดการสถานศึกษาภายใต้กรอบนโยบายที่กำหนดด้วยตนเอง ดังนั้นการตัดสินใจโดยสมบูรณ์ ในการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปเป็นส่วนองสถานศึกษาจึงควรเบ็ดเสร็จอยู่ที่สถานศึกษา

3.4 สถานศึกษาทุกแห่งสามารถประกันคุณภาพได้ ดังนั้นสถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์พันธกิจ เป้าหมาย แผนการดำเนินการพัฒนาคุณภาพ และการปฏิบัติงานที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานและดัชนีชี้วัดคุณภาพที่สามารถตรวจสอบและเปิดเผยต่อสาธารณชนได้

3.5 สถานศึกษาควรมีการรวมพลังกันในการดำเนินงาน ดังนั้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรทั้งบุคคลละภาครรัฐและเอกชน และการรวมกลุ่มสถานศึกษา จึงเป็นแนวทางหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพและเสริมพลังให้สถานศึกษาสามารถจัดบริหารได้ กว้างขวางหลากหลายรูปแบบ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสถานศึกษา เป็นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ดังนั้น สถานศึกษาจำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึงความจริงใจในการยอมรับบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ เช่น สมาคมผู้ปกครองและครู ชมรมศิษย์เก่า เครือข่ายผู้ปกครองคณะกรรมการสถานศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาซึ่งจะสามารถส่งผลให้สถานศึกษามีพลังและความเข้มแข็งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4. การมีส่วนร่วมขององค์กรบุคคลและผู้เกี่ยวข้องต่อการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา

ผู้เกี่ยวข้อง คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานและผลการดำเนินงาน บุคคลทุกองค์กรหรือสถานศึกษาก็คือ บุคคลที่มีความเป็นไปได้ว่า จะเป็นผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 9) ดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา

2. คณะอนุกรรมการ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา
 3. คณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และนิเทศการศึกษาของเขตพื้นที่
 การศึกษา

4. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. สมาคมผู้ปกครองและครู
6. ชมรมเครือข่ายผู้ปกครอง
7. ชมรมศิษย์เก่า
8. ชุมชน
9. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
10. และอื่น ๆ

กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการตัดสินใจต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา หรือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาในท้องถิ่น และนักวิจัยได้เห็นพ้องกันว่า การกระจายอำนาจการศึกษาให้สำเร็จและส่งผลดีต่อคุณภาพการศึกษาและการเรียนการสอนจะต้อง ดำเนินการตามพื้นฐานของฉันทานุมัติในวงกว้าง ทั้งจากกลุ่มต่าง ๆ จะต้องเข้ามาดำเนินการและ กลุ่มผลประโยชน์ที่จะถูกกระทบจากการเปลี่ยนแปลง อาจกล่าวได้ว่าสถานศึกษามีความจำเป็น จะต้องสร้างฉันทานุมัติจากผู้มีส่วนร่วมหรือผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในลักษณะ (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 10-11) ดังนี้

1. พิจารณาว่าใครบ้างที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และมีผลประโยชน์อะไร ควรมีการ วิเคราะห์บทบาทเพื่อให้รอบคอบของกลุ่มบุคคลทุกกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียอะไรจากการศึกษา
2. จัดให้มีการตัดสินใจโดยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือสาธารณชน ให้มีโอกาสด แสดงความคิดเห็นและพยายามให้เห็นว่ามีกระบวนการปฏิบัติที่โปร่งใส สุจริต ยุติธรรม การยอมรับ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสาธารณชนจะมีความสำคัญมากจะเป็นกุญแจสำคัญในการได้รับ ฉันทานุมัติ
3. จัดประชุมสัมมนา เพื่อให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ รวมทั้งให้มีส่วนร่วมใน การตัดสินใจในสถานศึกษาตามความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง และแสดงให้เห็นว่า สถานศึกษามี ความจริงใจรับฟังความคิดเห็นและยอมรับฉันทานุมัติ
4. ยอมรับบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ สถานศึกษาจำเป็นจะต้องแสดงให้เห็นถึงความ จริงใจในการยอมรับบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ เช่น สมาคมผู้ปกครองและครู ชมรมศิษย์เก่า เครือข่าย ผู้ปกครองคณะกรรมการสถานศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการ ศึกษา รวมไปถึง

การที่สถานศึกษาได้รับฉันทานุมัติส่งผลให้สถานศึกษามีพลังและความเข้มแข็ง ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ลักษณะการมีส่วนร่วมการจะกำหนดหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือกลุ่มบุคคลจะมีลักษณะอย่างไร โดยทั่วไปแล้วลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องหรือกลุ่มบุคคลในสถานศึกษาหรือในรูปคณะกรรมการ จะมีลักษณะดังนี้

1. ลักษณะของคณะกรรมการบริหาร จะมีอำนาจหน้าที่การวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจในการกิจ ทั้งที่เป็นงานสำคัญและเป็นงานตามภารกิจกระจายอำนาจ 4 ด้าน คือด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป คณะกรรมการที่เข้ามามีส่วนในการบริหารสถานศึกษาในลักษณะเช่นนี้ ได้แก่ คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และนิเทศการ ศึกษา และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา

2. ลักษณะของคณะกรรมการที่ปรึกษา เป็นคณะกรรมการที่มีหน้าที่ในการให้คำแนะนำปรึกษา สนับสนุน ส่งเสริมการบริหารแก่ผู้บริหารสถานศึกษาให้มีหน้าที่ในการตัดสินใจ ตลอดจนการดำเนินงานหรือร่วมงานในบางเรื่อง ซึ่งคณะกรรมการที่ปรึกษาจะไม่ใช้การวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจส่วนใหญ่ คณะกรรมการที่ปรึกษาจะให้ความร่วมมือในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ให้สถานศึกษาเกิดความคล่องตัวในการบริหารงานมากที่สุด คณะกรรมการที่ปรึกษา ได้แก่ สมาคมผู้ปกครองและครู ชมรมเครือข่ายผู้ปกครอง ชมรมศิษย์เก่า ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

สรุปได้ว่า โดยทั่วไปแล้วลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องหรือกลุ่มบุคคลในสถานศึกษาจะมีลักษณะของคณะกรรมการบริหาร มีอำนาจหน้าที่การวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจในการกิจ ทั้งที่เป็นงานสำคัญและเป็นงานตามภารกิจกระจายอำนาจ 4 ด้าน คือด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป และลักษณะของคณะกรรมการที่ปรึกษาเป็นคณะกรรมการที่มีหน้าที่ในการให้คำแนะนำปรึกษา สนับสนุน ส่งเสริมการบริหารแก่ผู้บริหารสถานศึกษาให้มีหน้าที่ในการตัดสินใจ

5. หลักการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา

เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาสอดคล้องกับกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 และประกาศสำนักคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่องการกระจายอำนาจ

การบริหารและการจัดการศึกษาของเลขาธิการคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปยังคณะกรรมการ
สำนักเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พ.ศ. 2550 ที่กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายมุ่งเน้นให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัด
การศึกษาไปสู่คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาและจัด ระบบการกระจายอำนาจ
การบริหารและการจัดการศึกษาด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหาร งานบุคคล และการ
บริหารงานทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 21-24) หลักการกระจาย
อำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คำนึงถึงหลักการ ดังต่อไปนี้

1. ความพร้อมและความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่
การศึกษา สำนักเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ที่จะสามารถรับผิดชอบดำเนินการตามขีด
ความสามารถได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความพร้อมและความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว คือความพร้อมและ
ความเหมาะสมด้านบริบททั่วไปและด้านคุณลักษณะของสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาและ
สถานศึกษา ซึ่งได้แก่ การมีรูปแบบโครงสร้างการแบ่งส่วนงานที่เอื้อต่อการบริหารและการจัด
การศึกษา การมีทรัพยากรทางการศึกษาและบุคคลกรที่เหมาะสมตามความจำเป็น เป็นองค์กรที่มี
ความเชี่ยวชาญด้านการกำกับ ดูแล สนับสนุน ส่งเสริมประสานงาน มีศักยภาพเพียงพอที่จะ
บริหารงานได้ด้วยตนเองสามารถจัดบริการและพัฒนาการศึกษาได้อย่างเข้มแข็ง คณะกรรมการ
เขตพื้นที่การศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหาร ข้าราชการครูและบุคลากรทาง
การศึกษามีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม

2. ความสอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศหรือมติคณะรัฐมนตรี ที่เกี่ยว
ข้องกับเรื่องที่จะกระจายอำนาจ

ความสอดคล้องดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นผู้มอบอำนาจ ซึ่งได้แก่เลขาธิการคณะ
กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก็จะต้องดำเนินการกระจายอำนาจทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ
การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ตามอำนาจหน้าที่ของตน ตามที่กฎหมายกำหนด
เช่นเดียวกับผู้รับมอบอำนาจ ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาหรือสถานศึกษาถึงแม้ว่าจะถือว่าเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้มอบอำนาจหรือผู้ซึ่ง
ตนเองแต่ก็ไม่สามารถปฏิบัติเกินขอบเขตอำนาจหน้าที่ของกฎหมายหรืออำนาจตามที่ผู้มอบ
ได้มอบอำนาจให้ได้ นอกจากนั้นการบริหารและการจัดการศึกษาก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ
ระเบียบ ประกาศ หรือมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะกระจายอำนาจหรือเรื่องอื่น ๆ จะ
หลีกเลี่ยงไม่ถือปฏิบัติมิได้

3. ความเป็นเอกภาพด้านมาตรฐานและนโยบายด้านการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินภายนอก โดยยึดหลักการจัดการขั้นพื้นฐาน ต้องเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาระดับชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย และนโยบายด้านสังคมของรัฐบาลและด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ มีการตรวจสอบและเปิดเผยต่อสาธารณชนอันจะเป็นที่ยอมรับของสังคม

4. ความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษา

ความเป็นอิสระและความคล่องตัวดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้กรอบนโยบายที่กำหนดด้วยตนเอง การตัดสินใจโดยสมบูรณ์ในการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป ที่เป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา จึงควรเบ็ดเสร็จอยู่ที่สถานศึกษา โดยตรงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีความคล่องตัวพอที่จะกำกับ ดูแล การปฏิบัติ งานในเชิงนโยบาย ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในเขต พื้นที่การศึกษา และในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เขตพื้นที่

การศึกษาและสถานศึกษา ควรมีการรวมพลังในการดำเนินงาน โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรและบุคคลทั้งภาครัฐและเอกชน และการรวมกลุ่มสถานศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพและเสริมพลังในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาสามารถบริหารและจัดการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง หลากหลายรูปแบบ นอกจากนั้น ควรมุ่งเน้นให้หน่วยงาน องค์กรและบุคคลดังกล่าวมีส่วนร่วมได้กับการตัดสินใจต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาในลักษณะการสร้างฉันทานุมัติจากผู้มีส่วนร่วมหรือผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาเป็นต้น

6. มุ่งให้เกิดผลสำเร็จแก่สถานศึกษา โดยเน้นการกระจายอำนาจให้แก่สถานศึกษาให้มากที่สุดเพื่อให้สถานศึกษานั้นต้องเข้มแข็งและความคล่องตัว

ผลสำเร็จของสถานศึกษาดังกล่าว คือ เมื่อจัดการศึกษาแล้วผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยใช้หลักการและแนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM) เป็นกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษา

7. เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพให้แก่สถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาต้องสร้างกลไกการบริหารที่ไปสู่ความสำเร็จ มุ่งเน้นให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาปรับเปลี่ยนการบริหารเป็นการบริหารจัดการ

การภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) มุ่งผลสัมฤทธิ์ มีประสิทธิภาพประสิทธิผล และดัชนีชี้วัดความสำเร็จของงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษา การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ การบริหาร โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ การจัดระบบประเมินผล งานและการประเมินผู้เรียนและการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษา

8. เพื่อให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ

โดยตรง

หน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินการตัดสินใจดังกล่าว เป็นการกำหนดว่า เรื่องใดจะกำหนดให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษา เป็นผู้รับมอบอำนาจโดยตรง และผู้รับมอบอำนาจสามารถใช้ดุลพินิจของตนหรือใช้อำนาจหน้าที่ เช่นเดียวกับผู้มอบอำนาจหรือผู้ซึ่งตนแทนแต่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดกับประชาชนเป็นหลัก และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อผลงานที่เกิดจากการใช้อำนาจดังกล่าว

6. แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาและสถานศึกษา

6.1 การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการ กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน. 2550 : 151-155)

6.1.1 ด้านวิชาการ

6.1.2 ด้านงบประมาณ

6.1.3 ด้านการบริหารงานบุคคล

6.1.4 ด้านการบริหารทั่วไป

6.2 การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษามีหลักการ ดังต่อไปนี้

6.2.1 ความพร้อมและความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเขต พื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาที่จะสามารถรับผิดชอบดำเนินการตาม ขีดความสามารถได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2.2 ความสอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศหรือมติคณะรัฐมนตรี ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะกระจายอำนาจ

6.2.3 ความเป็นเอกภาพด้านมาตรฐานและนโยบายด้านการศึกษา

6.2.4 ความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษา

- 6.2.5 มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่
- 6.2.6 มุ่งให้เกิดผลสำเร็จแก่สถานศึกษา โดยเน้นการกระจายอำนาจให้แก่สถานศึกษาให้มากที่สุด เพื่อให้สถานศึกษานั้นมีความเข้มแข็งและความคล่องตัว
- 6.2.7 เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพให้แก่สถานศึกษา
- 6.2.8 เพื่อให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ

โดยตรง

สรุปได้ว่า แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นคณะบุคคลซึ่งมีความสำคัญที่จะทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริมกิจการของสถานศึกษาในฐานะที่เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการที่จะมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกของชุมชน คณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวมีมาตั้งแต่อดีต แต่ลักษณะบทบาทและภารกิจมีความแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละช่วง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 8 - 11) ดังนี้

ในอดีตจนถึง พ.ศ. 2428 ศูนย์กลางการศึกษาอยู่ในชุมชน มีวัด บ้าน ร่วมกันจัดการศึกษาไม่มีกฎเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน แต่เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ

พ.ศ. 2428 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาที่มีระเบียบปฏิบัติที่แน่นอนมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2452 ได้แต่งตั้งกรรมการตำบลประกอบกรรมการ 3 คน คือ กำนัน หรือหัวหน้าตำบล 1 คน เจ้าอธิการวัด ซึ่งเป็นเจ้าคณะหมวดในตำบล 1 รูป และแพทย์ประจำตำบล 1 คน มีหน้าที่จัดตั้งโรงเรียนทำนุบำรุง หาเด็กเข้าเรียนและหาครูมาสอนในโรงเรียน เรียกโรงเรียนที่ตั้งขึ้นนี้ว่าโรงเรียนประชาบาล ซึ่งดำรงอยู่ได้โดยอาศัยทุนทรัพย์ของประชาชน

พ.ศ. 2524 มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525 โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดแนวทางการสรรหาจำนวน คุณสมบัติ วาระและการพ้นตำแหน่ง รวมทั้งได้กำหนดบทบาทหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน

พ.ศ. 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 เนื่องจากมีข้อมูลจากผลการวิจัย มากมาย ยืนยันว่าการดำเนินการของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษายังไม่เกิดผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งความพร้อมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาในโรงเรียน ความพึงพอใจในผลงานของตนเอง การให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางการพัฒนา ฯลฯ ประกอบกับมีกระแสความต้องการให้คณะกรรมการ โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น

พ.ศ. 2540 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 เพื่อให้เกิดผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม กระทรวง ศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดการประชุมทางไกล เรื่องบทบาทคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นการจัดประชุมสัมมนา ผู้บริหาร โรงเรียนและประธานคณะกรรมการ โรงเรียนพร้อมกันทั่วประเทศ ผ่านทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ประเทศไทยช่อง 11 และวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยที่มีการถ่ายทอดสดเสียงทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2541 หลังจากคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษาได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางดำเนินการ และผลการดำเนินมากมาย ผลจากการวิจัยมีหลายประการที่น่าสนใจ คือ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียน ในส่วน โครงสร้างของคณะกรรมการ โรงเรียนเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ แต่การปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียนยังเน้นด้านการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนมากกว่าการกำหนดนโยบายและการร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนจากผลการวิจัยดังกล่าว ประกอบกับมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน การกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถจัดการศึกษาในชุมชนได้ทำให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศ ใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2543 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนหลายฝ่าย ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชน และเป็นระเบียบคณะกรรมการสถานศึกษาฉบับแรกที่กำหนดให้ผู้หญิงสามารถเข้ามามีบทบาทในการเป็นกรรมการสถานศึกษา ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสมากขึ้นในการทำงานเพื่อชุมชนและโรงเรียน รวมทั้งทำให้คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทมากขึ้นในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น และจะมีบทบาท

มากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะเมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อย่างเต็มรูปแบบในปี พ.ศ. 2545

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นับเป็นหน่วยงานทางการศึกษา ที่เห็นความสำคัญของคณะกรรมการ โรงเรียน และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากที่สุด นับแต่ครั้งที่เป็นการศึกษาประถมศึกษา หรือการศึกษาของประชาชนก็มีคณะกรรมการตำบลเป็นผู้จัดการศึกษาในโรงเรียน ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน พ.ศ. 2525 ก็มีคณะกรรมการ โรงเรียน พ.ศ. 2539 เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา และปัจจุบันเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา พ.ศ. 2543 ซึ่งมีคณะกรรมการสถานศึกษาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้น การจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงนับวันแต่จะมากและเพิ่มพูนขึ้นตามลำดับ

สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นคณะบุคคลซึ่งมีความสำคัญที่จะทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริมกิจการของสถานศึกษา ตั้งแต่อดีตศูนย์กลางการศึกษาอยู่ในชุมชน มีวัด บ้าน ร่วมกันจัดการศึกษา ไม่มีกฎเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน แต่เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นับเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่เห็นความสำคัญของคณะกรรมการ โรงเรียน และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากที่สุด

2. การสรรหาและการเลือกคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 38 วรรคสองและวรรคสาม ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 จึงกำหนดแนวทางการสรรหาและการเลือกคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 1 - 11)

1. ขอบข่ายสถานศึกษา

สถานศึกษาที่ต้องดำเนินการสรรหาและเลือกคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย หรือหน่วยงานทางการศึกษาที่เรียกชื่อ

อย่างอื่นของรัฐที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับงบประมาณจากรัฐ ยกเว้นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ศูนย์การเรียนรู้ และสถานศึกษาของเอกชน

2. จำนวนคณะกรรมการ

2.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนไม่เกิน 300 คน ให้มีคณะกรรมการ

จำนวน 9 คน

2.2 สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียนเกินกว่า 300 คน ขึ้นไป ให้มี

คณะกรรมการ จำนวน 15 คน

3. องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย

3.1 ประธานกรรมการ (มาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ)

3.2 กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวน 1 คน

3.3 กรรมการที่เป็นผู้แทนครู จำนวน 1 คน

3.4 กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวน 1 คน

3.5 กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน

3.6 กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวน 1 คน

3.7 กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นใน

พื้นที่

3.7.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 1 รูป หรือ 1 คน

3.7.2 สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 2 รูป หรือ 2 คน หรือ 1 รูปกับ 1 คน

3.8 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

3.8.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 1 คน

3.8.2 สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 6 คน

3.9 ผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการ

4. คุณสมบัติของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.1 คุณสมบัติทั่วไป ประธานกรรมการและกรรมการต้องมีคุณสมบัติและไม่มี

ลักษณะต้องห้าม ดังนี้

4.1.1 มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์

4.1.2 ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

4.1.3 ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

4.1.4 ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็น

โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

4.1.5 ไม่เป็นคู่สัญญาตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

ในกรณีผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการหรือกรรมการผู้ใดมีลักษณะต้องห้ามตาม (5) ต้องออกจากการเป็นบุคคลซึ่งมีลักษณะต้องห้ามหรือแสดงหลักฐานให้เป็นที่เชื่อได้ว่าตนได้เลิกประกอบกิจการหรือการใด ๆ อันมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวแล้วต่อผู้อำนวยการสถานศึกษา ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง หากมิได้ดำเนินการดังกล่าวให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการหรือกรรมการ

4.2 คุณสมบัติเฉพาะ

4.2.1 กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง

- 1) เป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น
- 2) ไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของสถานศึกษาหรือที่ปรึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

4.2.2 กรรมการที่เป็นผู้แทนครู ต้องเป็นครูซึ่งทำหน้าที่หลักด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีต่าง ๆ ในสถานศึกษานั้น

4.2.3 กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน

- 1) เป็นสมาชิกขององค์กรของชุมชน หรือองค์กรที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีสมาชิกรวมตัวกันไม่น้อยกว่า 15 คน เพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน โดยส่วนรวมอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี มีผลงานที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับรอง และมีที่ตั้งแน่นอนอยู่ในท้องที่ตำบลหรือแขวงที่เป็นภูมิลำเนาของนักเรียนในสถานศึกษาหรือท้องที่ตำบลหรือแขวงที่สถานศึกษาดังอยู่

2) ไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของสถานศึกษา หรือที่ปรึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

4.2.4 กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า

- 1) เป็นผู้ที่เคยศึกษาหรือสำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษานั้น
- 2) ไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของสถานศึกษา ที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

4.2.5 กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นที่

ทางราชการรับรองในพื้นที่ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ หรือผู้นับถือศาสนาที่ทางราชการรับรอง (ศาสนาที่ทางราชการรับรองได้แก่ พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ - ฮินดูและซิกข์)

4.2.6 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

1) ไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของสถานศึกษา หรือที่ปรึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

2) ไม่เป็นกรรมการสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเกินกว่า 3 แห่งในเวลาเดียวกัน

5. วาระการดำรงตำแหน่ง

วาระการดำรงตำแหน่งของประธานกรรมการและกรรมการ มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่อีกได้แต่จะดำรงตำแหน่งเกิน 2 วาระติดต่อกัน

6. การพ้นจากตำแหน่ง นอกจากพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ประธานกรรมการและกรรมการพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

6.1 ตาย

6.2 ลาออก

6.3 คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาให้ออกเพราะบกพร่องต่อหน้าที่ทำให้เสื่อมเสียต่อสถานศึกษาหรือหย่อนความสามารถ

6.4 ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ใดๆอย่างหนึ่งสำหรับกรรมการประเภท

นั้น

6.5 พ้นจากการเป็นพระภิกษุสงฆ์เฉพาะกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนที่เป็นพระภิกษุสงฆ์

7. แนวทางการสรรหาและการเลือกกรรมการ

7.1 การสรรหาและการเลือกกรรมการที่เป็นผู้แทน

7.1.1 กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง ผู้ปกครองนักเรียนที่มีสิทธิสมัครหรือเสนอชื่อผู้แทน ต้องเป็นผู้ปกครองนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น

การสมัครหรือเสนอชื่อและการเลือกกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครองให้ดำเนินการ ดังนี้

1) ให้ผู้ปกครองนักเรียนสมัครหรือเสนอชื่อผู้ปกครอง จำนวน 1 คน เป็นกรรมการตามใบสมัครหรือแบบเสนอชื่อที่สถานศึกษากำหนด โดยเสนอไปยังผู้อำนวยการสถานศึกษา

2) การสมัครหรือเสนอชื่อให้ดำเนินการภายในระยะเวลา ที่กำหนด

3) กรณีมีผู้สมัครหรือผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อมากกว่า 1 คน ให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาจัดให้ผู้สมัครหรือผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อเลือกกันเองให้เหลือ 1 คน

เอกสารหลักฐานที่ใช้ประกอบการสมัครหรือเสนอชื่อ มีดังนี้

- 1) ใบสมัครหรือแบบเสนอชื่อผู้แทนที่สถานศึกษากำหนดพร้อมประวัติ
- 2) เอกสารทั่วไป ได้แก่ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาบัตรประจำตัวข้าราชการหรือสำเนาบัตรประจำตัวที่ทางราชการออกให้ของผู้สมัครหรือผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อ

3) เอกสารประกอบการตรวจสอบคุณสมบัติ ได้แก่ ทะเบียนนักเรียน

7.1.2 กรรมการที่เป็นผู้แทนครู ครูที่มีสิทธิ์สมัครหรือได้รับการเสนอชื่อ จะต้องเป็นครูในสถานศึกษานั้น การสมัครหรือเสนอชื่อและการเลือกกรรมการที่เป็นผู้แทนครู ให้ดำเนินการดังนี้

- 1) ครูในสถานศึกษาสมัครหรือเสนอชื่อครูจำนวน 1 คนในสถานศึกษา เป็นกรรมการสถานศึกษาตามใบสมัครหรือแบบเสนอชื่อที่สถานศึกษากำหนด
- 2) การสมัครหรือเสนอชื่อให้ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด
- 3) กรณีที่มีผู้สมัครหรือผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อมากกว่า 1 คน ให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาจัดให้ผู้สมัครหรือผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อเลือกกันเองให้เหลือ 1 คน

เอกสารหลักฐานที่ใช้ประกอบการสมัครหรือเสนอชื่อ มีดังนี้

- 1) ใบสมัครหรือแบบเสนอชื่อผู้แทนที่สถานศึกษากำหนด พร้อมประวัติ
- 2) เอกสารทั่วไป ได้แก่ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาบัตรประจำตัวข้าราชการหรือสำเนาบัตรประจำตัวที่ทางราชการออกให้ ของผู้สมัครหรือผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อ

ในวาระเริ่มแรกให้ยกเว้นใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูจนกว่าครูสภาจะกำหนดให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามกฎหมายว่าด้วยสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา

7.1.3 กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน องค์กรชุมชนที่มีสิทธิ์เสนอชื่อ กรรมการผู้แทนองค์กร ต้องเป็นองค์กรที่มีองค์ประกอบ ดังนี้

- 1) เป็นชุมชนหรือองค์กรชุมชนหรือองค์กรที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีสมาชิกรวมตัวกันไม่น้อยกว่า 15 คน เพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อสังคมและชุมชน โดยส่วนรวมอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี

- 2) เป็นองค์กรที่มีผลงานที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับรอง

3) เป็นองค์กรที่มีที่ตั้งแน่นอนอยู่ในท้องที่ตำบลหรือแขวงที่เป็นภูมิลำเนา
ของนักเรียนในสถานศึกษาหรือตำบลหรือแขวงที่สถานศึกษาตั้งอยู่

การเสนอชื่อและการเลือกผู้แทนองค์กรชุมชน ให้ดำเนินการ ดังนี้

1) ประธานหรือผู้บริหารหรือ ผู้นำของชุมชนหรือผู้นำองค์กรชุมชนเสนอชื่อ
ผู้ที่เห็นสมควรเป็นกรรมการ องค์กรละ 1 คน ตามแบบเสนอชื่อที่สถานศึกษากำหนด เสนอไปยัง
ผู้อำนวยการสถานศึกษา

2) การเสนอชื่อให้ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด

3) กรณีที่มีผู้ได้รับการเสนอชื่อมากกว่า 1 คนให้ผู้อำนวยการสถาน ศึกษาจัด
ให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อเลือกกันเองให้เหลือ 1 คน

เอกสารหลักฐานที่ใช้ประกอบการเสนอชื่อ มีดังนี้

- 1) แบบเสนอชื่อผู้แทนที่สถานศึกษากำหนด พร้อมประวัติ
- 2) เอกสารทั่วไป ได้แก่ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาบัตร
ประจำตัวข้าราชการหรือสำเนาบัตรประจำตัวที่ทางราชการออกให้ของผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อ
- 3) เอกสารประกอบการตรวจสอบคุณสมบัติ ได้แก่ หลักฐานทางทะเบียนที่
แสดงว่าองค์กรมีสมาชิก ไม่ต่ำกว่า 15 คน หลักฐานที่แสดงถึงการดำเนินกิจกรรมขององค์กรที่เป็น
ประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนโดยส่วนรวมอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี หนังสือรับรอง
ผลงานขององค์กรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษา และหลักฐานที่แสดง
ถึงการเป็นประธานผู้บริหารหรือผู้นำองค์กรของผู้เสนอชื่อ

7.1.4 กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นที่มีสิทธิเสนอชื่อผู้แทนองค์กร ต้องเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการจัดตั้งตาม
กฎหมายได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร
เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ได้รับการจัดตั้งตามกฎหมายซึ่งสถานศึกษาตั้งอยู่

การเสนอชื่อและการเลือกผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการดังนี้

1) ให้ประธานสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เสนอชื่อผู้ที่ผ่านการ
พิจารณาของสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาเป็นกรรมการองค์กรละ 1คน ตามแบบเสนอชื่อที่
สถานศึกษากำหนด เสนอไปยังผู้อำนวยการสถานศึกษา

2) การเสนอชื่อให้ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด

3) กรณีที่มีผู้ได้รับการเสนอชื่อมากกว่า 1 คนให้ผู้อำนวยการสถานศึกษา
จัดให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อเลือกกันเองให้เหลือ 1 คน

เอกสารหลักฐานที่ใช้ประกอบการเสนอชื่อ มีดังนี้

- 1) แบบเสนอชื่อผู้แทนที่สถานศึกษากำหนด พร้อมประวัติ
- 2) เอกสารทั่วไป ได้แก่ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาบัตรประจำตัวข้าราชการหรือสำเนาบัตรประจำตัวที่ทางราชการออกให้ของผู้ได้รับการเสนอชื่อ
- 3) เอกสารประกอบการตรวจสอบคุณสมบัติ ได้แก่ บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐกรณีเป็นผู้บริหารหรือคณะผู้บริหารหรือสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐและหรือบัตรประจำตัวชาชนกรณีเป็นข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือบุคคลอื่นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมอบหมาย

7.1.5 กรรมการที่เป็นศิษย์เก่า ผู้ที่มีสิทธิ์สมัครหรือเสนอชื่อกรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาหรือผู้ที่เคยศึกษาจากสถานศึกษาที่สถานศึกษานั้นรับรอง

การสมัครหรือเสนอชื่อและการเลือกกรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า ให้ดำเนินการ ดังนี้

- 1) ให้ศิษย์เก่าของสถานศึกษาสมัครหรือเสนอชื่อศิษย์เก่าของสถานศึกษานั้นจำนวน 1 คน เป็นกรรมการสถานศึกษาตามใบสมัครหรือแบบเสนอชื่อที่สถานศึกษากำหนด

- 2) การสมัครหรือเสนอชื่อให้ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด

- 3) กรณีที่มีผู้สมัครหรือผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อมากกว่า 1 คน ให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาจัดให้ผู้สมัครหรือผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อเลือกกันเองให้เหลือ 1 คน เอกสารหลักฐานที่ใช้ประกอบการสมัครหรือเสนอชื่อ มีดังนี้

- 1) ใบสมัครหรือแบบเสนอชื่อผู้แทนที่สถานศึกษากำหนด พร้อมประวัติ
- 2) เอกสารทั่วไป ได้แก่ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาบัตรประจำตัวข้าราชการหรือสำเนาบัตรประจำตัวที่ทางราชการออกให้ของผู้สมัครหรือได้รับการเสนอชื่อ

- 3) เอกสารประกอบการตรวจสอบคุณสมบัติ ได้แก่ ทะเบียนนักเรียน

7.1.6 กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ ให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาดำเนินการสรรหาและเลือกกรรมการที่เป็น ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ ที่ทางราชการรับรอง (พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ - ฮินดูและซิกข์) ให้ได้จำนวนตามขนาดของสถานศึกษา ดังนี้

- 1) สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 1 รูป หรือ 1 คน
- 2) สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 2 รูป หรือ 2 คน หรือ 1 รูป กับ 1 คน

7.2 การสรรหาและการเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

ให้ผู้ได้รับการสรรหาและเลือกให้เป็นกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทน ครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ และผู้อำนวยการสถานศึกษาร่วมกันสรรหาและเลือก ผู้ทรงคุณวุฒิให้เป็นกรรมการ ตามวิธีการที่เห็นสมควร โดยสถานศึกษาขนาดเล็กให้เลือกผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการจำนวน 2 คน และสถานศึกษาขนาดใหญ่ให้เลือกผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการจำนวน 7 คน

7.3 การสรรหาและการเลือกประธานกรรมการ

ให้ผู้ได้รับการสรรหาและเลือกเป็นกรรมการผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครูผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้อำนวยการสถานศึกษาร่วมกันเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานกรรมการ 1 คน

จากการสรรหาและการเลือกคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปได้ว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มาจากกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม คือกลุ่มตัวแทนภายในสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นผู้แทนจากครูผู้สอน และผู้บริหาร โรงเรียนของสถานศึกษาโดยตำแหน่ง และกลุ่มตัวแทนภายนอกสถานศึกษา ได้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นผู้แทนจาก ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนพระภิกษุ หรือผู้แทนองค์กรศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิ กำหนดสัดส่วนจำนวนคณะกรรมการสถานศึกษาตามขนาดของสถานศึกษาโดยใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ คือสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีนักเรียนไม่เกิน 300 คน มีคณะกรรมการสถานศึกษาได้ 9 คนและสถานศึกษาขนาดใหญ่ ที่มีนักเรียน 301 คน ขึ้นไปมีคณะกรรมการสถานศึกษาได้ 15 คน

3. บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 9-10) ดังนี้

1. จัดทำนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตลอดจนบริบทและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
2. จัดตั้งงบประมาณ และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา
3. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของนักเรียน ชุมชนและท้องถิ่น

4. จัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพ การจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5. ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

6. กำกับ ติดตาม ประเมินผลงานตามแผนงาน โครงการและประเมินผล การปฏิบัติงาน ตลอดจนการพิจารณาความดีความชอบ การพัฒนา และการดำเนินการทางวินัยกับครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

7. ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา

8. จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ความร่วมมือในการ ประเมินคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานภายนอกสถานศึกษารวมทั้งการรายงานผลการประเมิน ต่อคณะกรรมการสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

9. ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับสถานศึกษาและ สถาบันอื่นในชุมชน และท้องถิ่น

10. ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวกับกิจการภายในสถานศึกษาหรือตามที่ได้รับ มอบหมายและตามที่กฎหมายกำหนด

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รวมทั้งอำนาจหน้าที่การบริหารงานบุคคลที่เกิดขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบ บริหารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สรุปลำเนาหน้าที่ของคณะกรรมการสถาน ศึกษาขั้นพื้นฐานได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 10-11) ดังนี้

กำกับกำเนินกิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น

1. ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการกิจการด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา

2. มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการ ศึกษากำหนด

3. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็น อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษากับคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (1) กำกับ (2) ส่งเสริม สนับสนุน และ (3) มีอำนาจอื่นตามที่กฎหมาย กฎระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด ซึ่งมีกรอบในการดำเนินงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 11-12) ดังนี้

1. อำนาจหน้าที่ในการกำกับ หมายถึง การกำกับให้สถานศึกษาดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อำนาจหน้าที่ในการกำกับการดำเนินงานของสถานศึกษา หลายคนเปรียบเทียบว่าทำหน้าที่ คล้ายกรรมการกำกับเส้น (Lineman) ในกีฬาฟุตบอล คือกรรมการกำกับเส้น ไม่ใช่ผู้ตัดสิน และไม่ใช่ตัวนักกีฬาฟุตบอลในสนาม ไม่มีสิทธิเป่านกหวีด ไม่มีสิทธิเตะฟุตบอลในขณะที่มีการแข่งขัน เพราะครุมีสิทธิเป่านกหวีดคือ กรรมการตัดสิน (Referee) คนมีสิทธิเตะฟุตบอล คือนักกีฬาของทั้งสองทีม ส่วนกรรมการกำกับเส้นมีสิทธิ และหน้าที่ในการยกธงเมื่อผู้เล่นไม่ปฏิบัติตามกติกา เมื่อกรรมการกำกับเส้นยกธง กรรมการตัดสินก็จะเป่านกหวีดยุติการแข่งขันชั่วคราวก่อนเริ่มเล่นใหม่ ซึ่งโดยบทบาทนี้คณะกรรมการสถานศึกษาต้องคอยกำกับสถานศึกษา โดยการติดตามการปฏิบัติงานของสถานศึกษารวมทั้งให้ความเห็น ให้ข้อเสนอแนะและคำปรึกษา เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการให้เป็นไปตามกฎกติกา ได้แก่ กฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และของสถานศึกษาเอง หากสถานศึกษาดำเนินการไม่สอดคล้องหรือไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายดังกล่าว คณะกรรมการต้องเสนอความเห็นไปยังกรรมการตัดสิน (เป่านกหวีด) ซึ่ง ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพิจารณาสั่งการหรือแจ้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสั่งการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

2. อำนาจในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง บริหารงานอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนได้อย่างกว้างขวางทั่วถึง และจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับศรัทธา เชื่อถือ ของประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น

3. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษา อำนาจหน้าที่ในส่วนนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษากำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาต่อการส่งเสริมภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษา แห่งชาติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริมสนับสนุน กิจการของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามนโยบายมาตรฐานในการบริหารจัดการทางการศึกษา ทั้งนี้ การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จนั้นสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีรูปแบบ วิธีการทำงานที่ประสานสอดคล้องกัน โดยมีจุดหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษาให้บรรลุผลตามที่ร่วมกันกำหนดขึ้น โดยในส่วนของสถานศึกษาควรมีบทบาทในการส่งเสริมภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จะเข้ามาร่วมร่วมสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าในกิจการของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 22-24) ดังนี้

1. ความเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษาเป็นเรื่องใหม่ กรรมการสถานศึกษาบางท่านอาจไม่เข้าใจบทบาทตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งของตน และของสถานศึกษาในระยะเริ่มแรกเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องจัดประชุมทำความเข้าใจในบทบาทของแต่ละฝ่ายร่วมกัน

2. สร้างความตระหนักต่อบุคลากรและชุมชน ถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อพัฒนาองค์คณะบุคคลและสถานศึกษาสู่คุณภาพที่คาดหวัง

3. จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา โดยทบทวนสาระของแผนพัฒนาร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อปรับให้เกิดเป็นแผนร่วมของสถานศึกษากับคณะกรรมการสถานศึกษา

4. จัดทำรายละเอียดงบประมาณและรับผิดชอบจ่ายงบประมาณของสถานศึกษา โดยเสนอขอรับคำแนะนำจากคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อการปรับขยายทิศทางและรูปแบบวิธีการระดม และใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
5. จัดทำรายละเอียด แผนงาน โครงการ และประมาณการค่าใช้จ่าย ที่จะระดมทุนจากผู้ปกครอง เพื่อขอรับความเห็นและข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการสถานศึกษา
6. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา นำเสนอคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อรับข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสม
7. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ บรรยายภาคสิ่งแวดล้อมทางวิชาการที่เหมาะสม และเชื่อมต่อกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนส่งเสริมโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเองของผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ ทั้งนี้ ควรรายงานให้คณะกรรมการสถานศึกษารับทราบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการร่วมคิด ร่วมพัฒนา ร่วมรับผิดชอบ และร่วมภาคภูมิใจ
8. ออกระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ
9. จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ความร่วมมือในการประเมินคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก รวมทั้งการรายงานผลการประเมินต่อคณะกรรมการสถานศึกษา
10. จัดและพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร เพื่อให้เป็นพื้นฐานการตัดสินใจแก้ปัญหาหรือพัฒนาการศึกษาาร่วมกันและจัดซึ่งการใช้ความคิดเห็นบนความรู้สึกร่วมกัน
11. พัฒนา ปรับปรุง ระบบสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้เหมาะสม เพื่อให้คณะกรรมการและบุคลากรได้มีโอกาสสื่อความหมายทั้งทางตรง และทางอ้อมจนสามารถทำความเข้าใจในข้อมูลเหตุผลต่าง ๆ นำไปสู่การพัฒนากิจการสถานศึกษาร่วมกันได้
12. แต่งตั้ง มอบหมายให้มีคณะอนุกรรมการ หรือคณะทำงาน เพื่อสนองตอบต่อการพัฒนางานคณะกรรมการสถานศึกษา และการนำมติที่ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษามาขยายผลสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ
13. รายงานผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษาตามความเหมาะสม
14. เสนอแผนการประชุมคณะกรรมการให้มีความต่อเนื่อง จัดระเบียบวาระการประชุม นำเสนอประธานกรรมการสถานศึกษา และดำเนินการสนับสนุนการประชุมตั้งแต่

การเตรียมการก่อนประชุม ระหว่างประชุม สรุปรายงานการประชุม และแจ้งรายงานการประชุม
 อย่างเป็นระบบ

แนวทางการปฏิบัติงานร่วมกันของสถานศึกษากับคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน

ในการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา ควรมีการ
 ทำความเข้าใจตั้งแต่เริ่มแรกของการทำงานร่วมกันทั้งนี้เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้เข้าใจในบทบาทหน้าที่
 ของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 20-25) ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา คือ “ผู้เชื่อมโยง” ระหว่างคณะกรรมการสถาน
 ศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะกรรมการและเลขานุการ กับสถานศึกษาในฐานะผู้บริหาร ดังนั้น ผู้บริหาร
 จึงเป็น ผู้ประสานการดำเนินงานต่าง ๆ โดยคำนึงถึงข้อคิด ความเห็น และมติของคณะกรรมการ
 สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรเข้าใจบทบาทหน้าที่ของ
 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือกำกับ และส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา
 และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ หากมีข้อเสนอแนะใด ๆ ควรนำเสนอในที่ประชุม
 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วสรุปผลเป็นมติที่ชัดเจน ซึ่งเมื่อได้มติแล้วประธาน
 ก็จะมอบให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปสู่การพิจารณาดำเนินการของสถานศึกษา

สำหรับบทบาทในการ “กำกับ” ควรเป็นการติดตามการปฏิบัติงานตามที่
 สถานศึกษาได้ทำแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับกฎหมาย และแนวนโยบายของหน่วยเหนือ
 หรือตามมติที่กำหนดร่วมกัน โดยไม่ควรกำกับการทำงานของผู้บริหาร ครู อาจารย์ คือ ไม่แสดง
 บทบาทเป็นผู้บังคับบัญชาเสียเอง ในการรับทราบผลการดำเนินการ ควรดูเป็นภาพรวมของ
 สถานศึกษาว่าผลการดำเนินงาน ทั้งระหว่างดำเนินการ สิ้นปีงบประมาณ และสิ้นปีการศึกษา
 เพื่อนำไปสู่การพิจารณาปรับปรุง พัฒนากิจการของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และ
 ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้อง “ไม่สั่งการ” ทั้งโดยตรงและโดย
 อ้อมไปยังบุคคลอื่น ได้แก่ ครู หรือนุเคราะห์ในสถานศึกษา เพราะอำนาจการสั่งการเป็นของผู้บริหาร
 สถานศึกษา ที่จะรับผิดชอบการนำข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและมติของคณะกรรมการสถานศึกษา
 ไปสู่การปฏิบัติ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของคณะกรรมการ
 สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง แนวทางที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำเอาคณะกรรมการ
 สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมาร่วมจัดการศึกษาตามบทบาทหน้าที่ โดยสถานศึกษาควรจะให้กรรมการ
 สถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้เข้ามามีส่วนร่วม รับรู้ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วม

ประเมินผล ร่วมรับผิดชอบการกำกับ ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา และให้ข้อเสนอแนะ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสม

4. ความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์คณะบุคคลที่ทำงานร่วมกับสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการศึกษาด้วยตนเองได้ตามกรอบที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นความหลากหลายของบุคคลที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ จึงเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในด้านต่างๆ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 19-20) ดังนี้

1. ผู้แทนผู้ปกครอง เป็นผู้สะท้อนปัญหาและความต้องการด้านคุณภาพทางการศึกษาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้งในส่วนของคาดหวังและสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นและร่วมมือกับครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
2. ผู้แทนครู เป็นผู้ที่มีความชำนาญในสายวิชาชีพครูมีความสำคัญต่อการนำเสนอข้อมูลด้านกระบวนการเรียนรู้ ปัญหา และความต้องการการสนับสนุน ช่วยเหลือ รวมทั้งรายงานผลการจัดการศึกษา
3. ผู้แทนองค์กรชุมชน เป็นผู้สะท้อนสภาพของปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชน และให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาทั้งในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้
4. ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการที่ครอบคลุมทั้งเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษาและมีความสำคัญต่อสถานศึกษาอย่างยิ่งในเรื่องการขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ทรัพยากรทางการจัดการศึกษา และเชื่อมโยงแผนพัฒนาการศึกษากับแผนพัฒนาท้องถิ่น
5. ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา เป็นผู้ที่สะท้อนภาพของความรัก ความศรัทธา ความภาคภูมิใจต่อสถาบันการศึกษาที่ตนได้รับการศึกษา ช่วยจรรโลงคุณค่าของสถาบันไปสู่ศิษย์รุ่นหลังให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเช่นกัน
6. ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ เป็นผู้นำเสนอและเพิ่มเติมข้อมูลด้านคุณธรรม จริยธรรมตามหลักธรรมของศาสนาซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีของสังคม

7. ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่ จะช่วยเสริมให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้านอย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

8. ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะกรรมการและเลขานุการซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของ สถานศึกษา เป็นบุคคลสำคัญที่จะสะท้อนภาพของการบริหารจัดการ ผู้ช่วยเหลือให้คำปรึกษา สร้าง แรงจูงใจ กระตุ้นการทำงาน ทบทวนรายงาน สะท้อนความคิดเปิด โอกาสให้ผู้แทนแต่ละกลุ่มได้ แสดงบทบาทอย่างเต็มที่ จัดเตรียมการประชุม บันทึกการประชุม รายงานผลการประชุมและ สนับสนุนด้านอุปกรณ์ ห้องประชุม วัสดุใช้สอย ฯลฯ รวมทั้งการพิจารณานามติ ข้อคิดเห็น และ ข้อเสนอแนะจากที่ประชุมไปสู่การปฏิบัติ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง ตามเกณฑ์จำนวนนักเรียน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามสัดส่วนที่กำหนด ไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย การกำหนดจำนวน กรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและเลขานุการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจาก ตำแหน่ง ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ประกอบด้วย 2 กลุ่มตัวแทน คือ กลุ่ม ตัวแทนภายในสถานศึกษา และกลุ่มตัวแทนภายนอกสถานศึกษา

5. สภาพปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สภาพของเป็นองค์คณะบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการบริหารจัดการแบบองค์คณะบุคคลในระดับสถานศึกษา(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 : 21-22) สรุปได้ ดังนี้

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังขาดความชัดเจนเรื่องบทบาทหน้าที่ว่า ตนเองจะทำอะไร ทำอย่างไร และทำเพื่ออะไร

2. บุคคลที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการส่วนใหญ่ได้รับการร้องขอจากสถานศึกษา มากกว่าได้รับการคัดสรรจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริง ทำให้ขาดความกระตือรือร้นใน การทำหน้าที่ของคณะกรรมการ

3. วิธีการทำงานร่วมกันของคณะกรรมการยังขาดทักษะ และประสบการณ์ เช่น ทักษะร่วมประชุมตัดสินใจ เป็นต้น

4. สถานศึกษาส่วนหนึ่งยังคิดว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเพียง ผู้สนับสนุนด้านทรัพยากรทรัพยากรทางการศึกษามากกว่าเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วม ดำเนินงาน ร่วมรับผลที่เกิดขึ้น

5. กรรมการสถานศึกษาส่วนหนึ่งยังคิดว่าการบริหารจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเพียงที่ปรึกษาหรือเป็นผู้ปฏิบัติตามการร้องขอจากสถานศึกษา
6. กรรมการสถานศึกษาแต่ละคนมีภาระงานมาก การประชุมจึงขาดความต่อเนื่องและความพร้อมเพียง
7. ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารขาดคุณภาพ จึงเป็นจุดอ่อนที่สำคัญของการบริหารจัดการนำข้อมูลไปใช้ในการพิจารณาของคณะกรรมการเพื่อการตัดสินใจการแก้ ปัญหาหรือพัฒนางานการศึกษา ส่วนใหญ่จึงอยู่บนพื้นฐานของความรู้สึก และประสบการณ์เดิม
8. ในอดีตสถานศึกษาขาดความคล่องตัวในการบริหาร ปัจจุบันสถานศึกษาเป็นนิติบุคคล มีความคล่องตัวสูง สามารถบริหารกิจการได้ด้วยตนเอง แต่กรรมการสถานศึกษาบางส่วนยังขาดความชัดเจนในบทบาทที่จะต้องมีการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด

6. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น มีหลายรูปแบบ ซึ่งมีผู้วิจัยไว้ ดังนี้

สถิต เชาวดี (2551 : 23-24 ; อ้างอิงมาจาก ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2542) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า โรงเรียนมีกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนและโรงเรียนร่วมกันจัดการศึกษาก่อนข้างชัดเจนแต่บางกิจกรรมการมีส่วนร่วมน้อย และไม่ชัดเจนจึงได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา (Educational Resource Mobilization) เนื่องจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติต้องอาศัยความร่วมมือ และความช่วยเหลือจากคนภายในชุมชนหรือนอกชุมชนค่อนข้างมาก ทำให้ผู้นำชุมชนโดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา มาใช้ในการพัฒนาโรงเรียนตลอดมา และมีลักษณะของการมีส่วนร่วมกันในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ดังนี้

- 1.1 แหล่งทรัพยากรมักจะ ได้แก่ คหบดีในท้องถิ่น ญาติพี่น้องของข้าราชการระดับสูงที่เกี่ยวกับโรงเรียน เจ้าอาวาสลูกศิษย์ของเจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ศิษย์เก่า องค์กรการกุศล

ต่างๆ และคนในชุมชน

1.2 วิธีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โรงเรียนอาจจะใช้วิธีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาหลายวิธี ได้แก่ การขอบริจาค จากแหล่งทรัพยากร ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ซึ่งในกรณีนี้มักจะใช้ในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ที่จำเป็นและต้องการวงเงินสูง เช่น การสร้างอาคาร การซื้อที่ดิน เพื่อขยายบริเวณ โรงเรียนการขอบริจาคคอมพิวเตอร์เครื่องใช้ในการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และสื่อการเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติการศึกษาเป็นต้น การจัดกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียน และ ชุมชนอาจจะร่วมกันจัดเช่นการทอดผ้าป่า ซึ่งโรงเรียนอาจจัดขึ้นที่โรงเรียน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธานในการจัดการทอดผ้าป่า เพื่อระดมทรัพยากรการศึกษาเข้าโรงเรียน โดยโรงเรียนจัดการเตรียมองค์ผ้าป่า และกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาประเพณีไทยเป็นต้นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน โรงเรียนอาจจะระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่นการขอบริจาคสิ่งของ อาหาร ด้วยรางวัล หรือเสื้อผ้าเพื่อเป็นรางวัลให้เด็กในงานกีฬาสิ่งานวันประถมศึกษาวันเด็กและการจัดวิ่งมาราธอนประจำปี ส่วนที่สองนำไปใช้ในกิจกรรมของโรงเรียนและการจัดตั้งกองทุนครู และกองทุนเพื่อการศึกษาของนักเรียนสำหรับการตั้งกองทุนในโรงเรียน

1.3 กระบวนการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา (Educational Resource Mobilization) โดยทั่วไปโรงเรียนมีกระบวนการในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาในกรณีการขอบริจาคทรัพยากรเป็นจำนวนมาก จากผู้ที่มีฐานะดี เช่น การระดมทรัพยากร เพื่อการสร้างอาคารเรียน สร้างห้องประชุมโรงเรียน หรือจัดซื้อที่ดินให้โรงเรียน

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการทำงานกับองค์กรท้องถิ่น องค์กรท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชน และมีความสำคัญ กับการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการพัฒนาการจัดการศึกษาในชุมชนที่สำคัญองค์กรหนึ่ง คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นองค์กรท้องถิ่นที่มีลักษณะของการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางไปสู่ส่วนท้องถิ่น และมีโครงสร้างอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้ ให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนในลักษณะของการส่งเสริมการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมเพราะประชาชนในท้องถิ่นที่เป็นสมาชิกของ องค์กรบริหารส่วนตำบลอาจได้รับการคัดเลือกให้เป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียน และกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาตามความต้องการของชุมชนได้ และองค์กรบริหารส่วนตำบลก็มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์กรบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 67 ที่กำหนดให้ องค์กรบริหารส่วนตำบลส่งเสริมการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม การส่งเสริมการศึกษาในชุมชนสามารถทำได้โดยการตั้งงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนกิจกรรมการเรียนการสอนอุดหนุนอาหารกลางวัน อาหารเสริมของ

นักเรียน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ควรให้เงินอุดหนุนในกิจการที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อ การศึกษาของเด็กนักเรียนโดยตรง ส่วนการประสานงานนั้นพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ องค์การบริหาร ส่วนตำบลประสานงานกับโรงเรียนในเขตตำบลเพื่อเสนอความต้องการ ให้องค์การบริหาร ส่วนตำบลพิจารณา สนับสนุนและส่งเสริม (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 25 – 27 ; ศุภชัย ยาวะประภาส. 2540 : 11-12)

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการตั้งกองทุนการศึกษา กองทุนการศึกษาใน โรงเรียน ควรเป็นการตั้งขึ้นด้วยความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนช่วยในการ พัฒนาครูและโรงเรียนรวมทั้งช่วยเหลือครูกองทุนที่น่าสนใจเพราะได้รับความร่วมมือจากคนใน ชุมชนและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาใน โรงเรียนมากคือกองทุนการศึกษาซึ่งเป็นกองทุนที่ ตั้งขึ้น โดยการนำเงินบริจาคมาตั้งเป็นกองทุนและนำไปฝากกับสหกรณ์ออมทรัพย์ครูที่จังหวัดแล้ว นำเงินปันผลมาเป็นทุนการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียน โดยทั่วไปแล้วผู้บริจาคจะแจ้งความจำนง ที่จะ บริจาคทรัพย์สินจำนวนหนึ่งให้ทางโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนควรส่งผู้นำชุมชน ที่ผู้บริจาคเชื่อถือไป ประสานงาน โดยนำหลักฐานการมอบทุนการศึกษาให้นักเรียนในแต่ละปีไปให้ผู้บริจาคดู และเมื่อ ได้รับเงินบริจาคมาโรงเรียนควรแสดงความโปร่งใสในการจัดการกับเงินบริจาคส่วนนี้ โดยการ แสดงหลักฐานการใช้จ่ายเงินแก่ผู้บริจาคเป็นระยะ และตอบแทนผู้บริจาคด้วยการมอบเกียรติบัตร ในงานประจำปีของโรงเรียนส่วนการนำเงินของกองทุนไปใช้ทุกครั้งต้องได้รับการอนุมัติจาก คณะกรรมการสถานศึกษา ก่อน โดยทั่วไปแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วม ในการตั้งกองทุนการศึกษา มักจะดำเนินการ ดังนี้

3.1 การนำเงินบริจาคของประชาชนเป็นกองทุนการศึกษา
3.2 การประชาสัมพันธ์การตั้งกองทุนการศึกษาของ โรงเรียนในที่ประชุม ของประชาชนผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยเฉพาะคณะกรรมการ สถานศึกษาควรมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ การดำเนินการของกองทุนการศึกษาให้ประชาชน ในชุมชนรับทราบ อย่างต่อเนื่อง

3.3 การดำเนินการเพื่อให้การบริจาคทรัพย์สิน เพื่อเข้ากองทุนการศึกษา เป็นธรรมเนียมของคนในชุมชน เช่น การสร้างข้อตกลงหรือการบริจาคทรัพย์สินเข้ากองทุนการ ศึกษาทุกครั้งเมื่อมีการทำบุญงานศพหรือในการฃาปนกิจศพ

3.4 การประชาสัมพันธ์การบริจาคของบุคคลในชุมชน ผ่านหอกระจายข่าว ของชุมชน

3.5 การมอบเกียรติบัตรเพื่อเป็นการยกย่องชมเชยในความเสียสละในงาน ประจำปีของโรงเรียน

การตั้งกองทุนในโรงเรียนเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการระดมทรัพยากร เพื่อเสาะหาทรัพยากรมาใช้ในโรงเรียน ทั้งในกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาโรงเรียนและการช่วยเหลือทั้งครูและนักเรียน และเป็นกิจกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วม ของคน ในชุมชนในรูปแบบของการบริจาคตามโอกาสที่เหมาะสมและการออมทรัพย์ของผู้ปกครองนักเรียนผ่านนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งแม้จะเป็นการมีส่วนร่วม โดยการบริจาคแต่ก็นับได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วม โดยการถูกชักชวน (Induced Participation) จากกลุ่มผู้นำชุมชนในชุมชน คณะครู และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนเองที่ต้องการให้ยอดเงินฝากในสหกรณ์ออมทรัพย์ของตนเองสูงขึ้น

4. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน โรงเรียนทั่วไปจะมีการแบ่งการบริหารภายในโรงเรียน ออกเป็น 6 งาน ซึ่ง 1 ใน 6 งานนั้น คือ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งทางโรงเรียนมักจะมอบหมายให้คณะครูที่พักอยู่ในชุมชน และครูที่คุ้นเคยกับคนในชุมชนพอสมควร เป็นผู้ทำหน้าที่นี้ โดยการเป็นผู้แทนของทางโรงเรียนไปร่วมงานในชุมชนและประชาสัมพันธ์ โดยผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน โดยการอาศัยผู้นำชุมชนที่มีวินัยใกล้เคียงกับผู้บริหารและครูเป็นเชื่อมโยงผู้บริหารโรงเรียนกับคนในชุมชนให้รู้จักกันมีความสัมพันธ์กัน และสนิทสนมกัน ในที่สุดนอกจากนี้อาจจะออกจตุลสารรายเดือนของโรงเรียน เพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาทราบ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนนี้ ผู้นำชุมชน และประชาชนจะรู้สึกพึงพอใจหากเห็นว่า คณะครูสามารถเข้ากับชาวบ้านได้ดี เวลาไปร่วมงานในชุมชนไม่เรียกร้องให้ชาวบ้านต้อนรับเป็นพิเศษแตกต่างไปจากชาวบ้านทั่วไป และความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนนี้เองที่จะทำให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนดีขึ้น แม้แต่ในเรื่องของการปรับปรุงโรงเรียนเมื่อคนในชุมชนไปพบสิ่งที่โรงเรียนอื่นทำและเห็นว่าดีก็จะมาเสนอความคิดเห็นทางโรงเรียนนำมาปฏิบัติ

นอกจากนี้โรงเรียนควรมีช่องทางสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น การประชา สัมพันธ์ ความเคลื่อนไหวของโรงเรียน การขอความร่วมมือจากเจ้าอาวาส แจ้งข่าวหรือการขอความร่วมมือของโรงเรียนจากชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ในวันพระหรือในงานสำคัญทางศาสนาของวัดที่มีคนมาร่วมทำบุญมาก โดยทั่วไปพบว่า กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 90) มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะครูในโรงเรียนให้มีผู้รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมนี้ โดยมากจะเลือกคณะครูที่เป็นคนในชุมชนมีนิสัยเข้ากับคนง่ายให้ทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างชุมชนกับโรงเรียน

5. สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีวัยใกล้เคียงกันให้มาร่วมเป็น คณะกรรมการต่าง ๆ ในโรงเรียน

6. ติดต่อกับรายงานการทำงานของโรงเรียนให้ทราบ และเชิญมาร่วมกิจกรรม ต่างๆ

7. จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน

8. เชิญผู้เกี่ยวข้องกับการเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ที่มีเครือข่าย ความสัมพันธ์มาพบปะหรือไปพบปะกับเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการสม่ำเสมอ

9. ไปร่วมงานในชุมชนทุกครั้ง

กรมสามัญศึกษา (2543 : 19) ให้มีความหมายการมีส่วนร่วม เพื่อการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวในการจัดการการศึกษาอาจอยู่ในรูป คณะกรรมการการบริหาร คณะกรรมการสมาคม มูลนิธิ หรือการร่วมจัดเวทีชาวบ้าน

2. การมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาร่วมเป็นคณะกรรมการ บริหารร่วมประชุมวางแผนการจัดการศึกษา ร่วมประเมินผลการปฏิบัติงาน และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

3. การมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรอื่น ๆ ได้แก่ การ ให้การสนับสนุนหรือชักชวนให้สนับสนุนการศึกษา การจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาการบริจาคเงิน วัสดุที่ดิน หรือสิ่งก่อสร้าง เพื่อให้โรงเรียนนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 47) กำหนดหลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง และมีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย ได้มีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจและร่วมกันจัดการศึกษา

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆในสถานศึกษาเพื่อ ร่วมรับรู้ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบการกำกับ ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานในด้านต่างๆของสถานศึกษา และให้ข้อเสนอแนะ ตามบทบาทหน้าที่

7. ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้ บรรลุตามความมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษา แห่งชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลทำหน้าที่ กำกับ และส่งเสริมสนับสนุนกิจการจัดการศึกษา ทั้งนี้ การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จนั้น

สถานศึกษาและคณะกรรมการต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของกันและกัน ควรมีรูปแบบวิธีการทำงานที่ประสานสอดคล้องกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษาให้บรรลุผลตามที่ร่วมกันกำหนดขึ้น จึงได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขอบข่าย ภารกิจครอบคลุมการดำเนินงาน

4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

7.1 การบริหารงานวิชาการ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านวิชาการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 13-16) ดังนี้

1. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ชุมชนและท้องถิ่น
2. ให้ข้อเสนอแนะ และส่งเสริมสนับสนุนในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
3. รับทราบ และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดระบบและการดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

การบริหารงานด้านวิชาการ เป็นภาระหลักในการดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อพัฒนาผลผลิต คือนักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามเป้าหมาย ของหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ด้านการบริหารงานวิชาการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 28-30)

1. หลักการและแนวคิด

1.1 ยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครูผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม

1.2 มุ่งส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

1.3 มุ่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร
กระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเครือข่ายและแหล่งเรียนรู้

1.4 มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยจัดให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพ
การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษา ได้ทุกช่วง
ชั้นทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

1.5 มุ่งส่งเสริมการร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพใน
การจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาด้านวิชาการ

2.1 ภาระงานด้านการบริหารงานวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ต้อง
ขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่

2.1.1 การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาสาระหลักสูตร
ท้องถิ่น

2.1.2 การวางแผนด้านวิชาการ

2.1.3 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและ
องค์กรอื่น

2.2 ภาระงานด้านการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ต้องขอความ
เห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่

2.2.1 การวางแผนด้านวิชาการ

2.2.2 การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

2.2.3 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

3. ขอบข่ายและภาระงาน

3.1 การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระ
หลักสูตรท้องถิ่น

3.2 การวางแผนงานด้านวิชาการ

3.3 การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

3.4 การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

3.5 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

3.6 การวัดผล การประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน

3.7 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

3.8 การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

3.9 การนิเทศการศึกษา

3.10 การแนะแนว

3.11 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

3.12 การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

3.13 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กร

อื่น

3.14 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั

องค์กร หน่วยงานสถานศึกษาประกอบและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

3.15 การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา

3.16 การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา

3.17 การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการบริหารงานด้านวิชาการ หมายถึง การให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกับความต้องการของท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียน การให้ข้อเสนอแนะและส่งเสริมสนับสนุนในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และการรับทราบ และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดระบบ และการดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

7.2 การบริหารงบประมาณ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านงบประมาณ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 13-16) ดังนี้

1. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้งและการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา

2. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารการเงินและการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษาหรือปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับเรื่องนี้ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด

การบริหารงานด้านงบประมาณ เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับงานธุรการ การเงินและพัสดุ เป็นการควบคุมการดำเนินงานทั่วไปของโรงเรียนด้านงานเอกสาร หลักฐานเอกสาร รวมทั้งการเงิน การพัสดุ ให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของทางราชการและเป็นปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อบริการแก่งานฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ด้านการบริหารงานงบประมาณ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 52-54)

1. หลักการและแนวคิด

1.1 ยึดหลักความเท่าเทียมกันและความเสมอภาคทางโอกาสการศึกษาของผู้เรียนในการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 มุ่งพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการงบประมาณตามมาตรฐานการจัดการทางการเงินทั้ง 7 ด้าน เพื่อรองรับการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ดังนี้

1.2.1 การวางแผนงบประมาณ

1.2.2 การคำนวณต้นทุนผลผลิต

1.2.3 การจัดระบบการจัดหาพัสดุ

1.2.4 การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ

1.2.5 การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน

1.2.6 การบริหารสินทรัพย์

1.2.7 การตรวจสอบภายใน

1.3 ยึดหลักการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณ โดยจัดสรรงบประมาณให้เป็นลักษณะของวงเงินรวมแก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาซึ่งอยู่ในระยะของการพัฒนา

1.4 มุ่งเน้นการเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการจัดการงบประมาณของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาให้มีอิสระในการตัดสินใจมีความคล่องตัว ควบคู่กับความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้จากผลสำเร็จของงานและทรัพยากรที่ใช้

2. การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาด้านงบประมาณ

2.1 ภาระงานด้านการบริหารงบประมาณของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ต้องขอความเห็นชอบของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่

2.1.1 จัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1.2 การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้จัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยตรง

2.1.3 การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ

- 2.1.4 การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- 2.1.5 การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- 2.2 การระงำนด้านการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ต้องขอความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่
 - 2.2.1 จัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 2.2.2 การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้จัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยตรง
 - 2.2.3 การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
 - 2.2.4 การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
 - 2.2.5 การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน
- 3 ขอบข่ายและภารกิจงาน
 - 3.1 การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่กรณี
 - 3.2 การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยตรง
 - 3.3 การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
 - 3.4 การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
 - 3.5 การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ
 - 3.6 การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ
 - 3.7 การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลการผลิตจากงบประมาณ
 - 3.8 การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
 - 3.9 การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา
 - 3.10 การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา
 - 3.11 การวางแผนพัสดุ
 - 3.12 การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี
 - 3.13 การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดและการจัดหาพัสดุ
 - 3.14 การจัดหาพัสดุ

- 3.15 การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ
- 3.16 การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน
- 3.17 การเบิกเงินจากคลัง
- 3.18 การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน
- 3.19 การนำเงินส่งคลัง
- 3.20 การจัดทำบัญชีการเงิน
- 3.21 การจัดทำรายการทางการเงินและงบการเงิน
- 3.22 การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การบริหารด้านงบประมาณ หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดตั้งงบประมาณการจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพ การใช้จ่ายงบประมาณ การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา งานการเงิน งานการบัญชี งานการพัสดุและสินทรัพย์

7.3 ด้านการบริหารงานบุคคล

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการบริหารงานบุคคล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 13-16) คือ ปฏิบัติตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารงานด้านบุคคล ประกอบด้วย การจัดทำแผน โครงการเกี่ยวกับบุคลากรการจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน การสร้างและบำรุงขวัญบุคลากร การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน การร่วมกิจกรรมของชุมชน การประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริการแก่ชุมชน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่นแนวทางการดำเนินงาน

การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ด้านการบริหารงานบุคคล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 76-77)

1. หลักการและแนวคิด

1.1 ยึดหลักความต้องการและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการบริหารงานบุคคลของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามนโยบาย กฎหมายและหลักเกณฑ์ที่กำหนด

1.2 ยึดหลักความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามนโยบาย กฎหมายและหลักเกณฑ์ที่กำหนด

- 1.3 ยึดหลักธรรมาภิบาล
2. การกระจายอำนาจและการจัดการศึกษาด้านการบริหารงานบุคคล
 - 2.1 ภาระงานด้านการบริหารงานบุคคลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องขอความเห็นชอบของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่ การวางแผนอัตรากำลัง
 - 2.2 ภาระงานด้านการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาต้องขอความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การวางแผนอัตรากำลัง
3. ขอบข่ายและภารกิจงาน
 - 3.1 การวางแผนอัตรากำลัง
 - 3.2 การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
 - 3.3 การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
 - 3.4 การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
 - 3.5 การดำเนินเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน
 - 3.6 การลาทุกประเภท
 - 3.7 การประเมินผลการดำเนินงาน
 - 3.8 การดำเนินการทางวินัย
 - 3.9 การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน
 - 3.10 การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
 - 3.11 การอุทธรณ์และการร้องทุกข์
 - 3.12 การออกจากราชการ
 - 3.13 การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ
 - 3.14 การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์
 - 3.15 การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
 - 3.16 การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ
 - 3.17 การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ
 - 3.18 การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
 - 3.19 การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต

3.20 การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาการดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ด้านการบริหารงานบุคคล หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการวางแผนอัตรากำลัง การกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง การย้าย การเปลี่ยนแปลงสถานภาพวิชาชีพ การเลื่อนขั้นเงินเดือนและค่าจ้างการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการวินัยและการรักษาวินัย การออกจากราชการ

7.4 การบริหารงานทั่วไป

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารงานทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 13-16) ดังนี้

1. ให้ความเห็น เสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการจัดทำนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารวมทั้งความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
2. รับทราบ ให้ความเห็น และข้อเสนอแนะในการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการศึกษาและกิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น และรายงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเมื่อสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
3. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะประสาน ส่งเสริม สนับสนุนเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครองดูแลบำรุงรักษา ไร่ และจัดหาผลประโยชน์ของสถานศึกษา ตามที่กฎหมายระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด
4. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการออกระเบียบข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ ฯลฯ ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ตามที่กฎหมายระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด
5. ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการส่งเสริมความ สัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชนและท้องถิ่น

6. ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศฯลฯ กำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารงานทั่วไป เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กรให้บริการ บริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักใน การประสานส่งเสริมสนับสนุน และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษา ทุกรูปแบบมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการ บริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงาน เป็นหลักโดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ด้านการบริหารงานทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน. 2550 : 103-106)

1. หลักการและแนวคิด

1.1 ยึดหลักให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหารและจัดการศึกษาด้วย ตนเองให้มากที่สุด โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่กำกับ ดูแล ส่งเสริม สนับสนุน และ ประสานงานในเชิงนโยบายให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายและมาตรฐาน การศึกษาแห่งชาติ

1.2 มุ่งส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารและการจัด การศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของ งานเป็นหลัก โดยเน้นความ โปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ตามกฎเกณฑ์ กติกาตลอดจน การมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

1.3 มุ่งพัฒนาองค์กรทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ให้เป็นองค์กร สมัยใหม่ โดยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสมสามารถเชื่อมโยง ติดต่อสื่อสาร กันได้อย่างรวดเร็วด้วยระบบเครือข่ายและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

1.4 การบริหารงานทั่วไปเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยประสานส่งเสริมและ สนับสนุนการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมี บทบาทหลักในการประสานส่งเสริม สนับสนุนการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการบริการ การศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตาม บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตลอดจนการจัดและให้บริการการศึกษา ของบุคคล ชุมชน องค์กร และสถาบันสังคมอื่น

2. การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาด้านการบริหารงานทั่วไป

2.1 ภาระงานด้านการบริหารงานทั่วไปของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ต้องขอความเห็นชอบของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่

2.1.1 การวางแผนการบริหารงานการศึกษา

2.1.2 การรับนักเรียน (กำหนดแนวทางการรับนักเรียน การจัดโอกาสทางการศึกษา)

2.1.3 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

อนึ่ง การเสนอเกี่ยวกับการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษาเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรา 36 ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546

2.2 ภาระงานด้านการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา ต้องขอความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา ได้แก่

2.2.1 การวางแผนการบริหารงานการศึกษา

2.2.2 การรับนักเรียน

2.2.3 การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบรวมหรือเลิกสถานศึกษา

2.2.4 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

3. ขอบข่ายและภารกิจงาน

3.1 การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

3.2 การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

3.3 การวางแผนการบริหารงานศึกษา

3.4 งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน

3.5 การจัดระบบบริหารและพัฒนาองค์กร

3.6 การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน

3.7 งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

3.8 การดำเนินงานธุรการ

3.9 การดูแลสถานที่และสภาพแวดล้อม

3.10 การจัดทำสำมะโนผู้เรียน

3.11 การรับนักเรียน

3.12 การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา

3.13 การประสานจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย

- 3.14 การระดมทรัพยากรเพื่อการการศึกษา
 - 3.15 การทัศนศึกษา
 - 3.16 งานกิจการนักเรียน
 - 3.17 การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
 - 3.18 การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
 - 3.19 งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น
 - 3.20 การรายงานผลการปฏิบัติงาน
 - 3.21 การจัดระบบควบคุมภายในหน่วยงาน
 - 3.22 แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน
- จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ด้านการบริหารทั่วไป หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำ นโยบายและแผนพัฒนาการศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร การพัฒนาระบบข้อมูล สารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน งานธุรการ การระดม ทรัพยากรเพื่อการศึกษางานปกครองดูแล บำรุงรักษาใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมงาน กิจการนักเรียนงานประชาสัมพันธ์ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา และจัดระบบ ควบคุมภายในหน่วยงาน

ในกรณีที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นว่าการดำเนินงานของสถานศึกษา ไม่สอดคล้องหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ หลักเกณฑ์นโยบายให้คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเสนอความคิดเห็นดังกล่าวให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับทราบเพื่อ พิจารณาสั่งการให้สถานศึกษาปฏิบัติให้เป็นตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ฯลฯ ต่อไป

จากขอบข่ายการบริหารงานในสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถาน ศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ คณะบุคคลที่ปฏิบัติงานร่วมกับคณะผู้บริหารและคณะครูในสถานศึกษา เพื่อร่วมรับรู้ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบการกำกับ ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา และให้ข้อเสนอแนะตามบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2547

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 หมายถึง หน่วยบริหารจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งรองรับการกระจายอำนาจการบริหารงานด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ทั้งนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ประกอบด้วย สถานศึกษาในสังกัด ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอยางตลาด อำเภอหนองชัย อำเภอห้วยเม็ก อำเภอหนองกุงศรี และอำเภอท่าคันโท มีโรงเรียนทั้งหมด 173 โรงเรียนและโรงเรียนสาขา จำนวน 2 โรงเรียน จำแนกขนาดสถานศึกษาตามจำนวนนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 1-2) เป็น 2 ขนาด ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็ก มีนักเรียนไม่เกิน 300 คน มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ 9 คน จำนวน 155 โรงเรียน และสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีนักเรียน 301 คน ขึ้นไป มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ 15 คน จำนวน 18 โรงเรียน จำแนกเป็นรายอำเภอตามขนาดสถานศึกษาได้ตามตารางที่ 1 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. 2553 : 2)

ตารางที่ 1 จำนวนสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2
จำแนกตามขนาดสถานศึกษารายอำเภอ

อำเภอ	จำนวนสถานศึกษาจำแนกตามขนาด		รวม
	ขนาดเล็ก	ขนาดใหญ่	
ยางตลาด	55	7	62
หนองชัย	17	-	17
ห้วยเม็ก	31	1	32
หนองกุงศรี	37	5	42
ท่าคันโท	15	5	20
รวม	155	18	173

จากการจำแนกขนาดสถานศึกษาตามจำนวนนักเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ดังกล่าว มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนทั้งหมด 1,665 คน จำแนกรายอำเภอตามขนาดสถานศึกษาและสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา สรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำแนกรายอำเภอตามสถานภาพและขนาดสถานศึกษา

อำเภอ	จำนวนคณะกรรมการสถานศึกษา(คน)						รวมทั้งสิ้น (คน)
	ตัวแทนภายในสถานศึกษา			ตัวแทนภายนอกสถานศึกษา			
	สถานศึกษา ขนาดเล็ก	สถานศึกษา ขนาดใหญ่	รวม	สถานศึกษา ขนาดเล็ก	สถานศึกษา ขนาดใหญ่	รวม	
ยางตลาด	110	14	124	385	91	476	600
ฆ้องชัย	34	-	34	119	-	119	153
ห้วยเม็ก	62	2	64	217	13	230	294
หนองกุงศรี	74	10	84	259	65	324	408
ท่าคันโท	30	10	40	105	65	170	210
รวม	310	36	346	1,085	234	1,319	1,665

จากการจำแนกจำนวนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามสถานภาพและขนาดของโรงเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นตัวแทนจากภายนอกสถานศึกษาจำนวน 1,319 คน และจากตัวแทนภายในสถานศึกษา จำนวน 346 คน

การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการเก็บข้อมูลที่มีลักษณะคล้าย ๆ กับการสัมภาษณ์กลุ่ม เนื่องจากต้องอาศัยความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มร่วมกัน แต่ลักษณะของกลุ่มและวิธีการแตกต่างกัน (ไพศาล วรคำ, 2552 : 211-214) ดังนี้

1. ในการสนทนากลุ่ม สามารถเลือกสมาชิกกลุ่มที่สามารถให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ โดยพิจารณาพื้นฐานภูมิหลังหรือคุณลักษณะต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเต็มที่
2. ผู้วิจัยและสมาชิกกลุ่มไม่จำเป็นต้องรู้จักกันเคยกันมาก่อน นอกจากผู้วิจัยจะสร้างบรรยากาศในการสนทนา เพื่อให้การพูดคุยเป็นไปด้วยความราบรื่นมากที่สุดเท่านั้น
3. การสนทนากลุ่มใช้เวลาสั้น ๆ รวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการ เมื่อรวบรวมข้อมูลครบถ้วนแล้วก็ยุติการสนทนา

4. ในการสนทนากลุ่มผู้วิจัยจะเตรียมประเด็นการสนทนาไว้อย่างชัดเจน ตามลำดับ และการดำเนินรายการ จะต้องสร้างบรรยากาศและควบคุมการสนทนาให้เป็นไปอย่างราบรื่น และเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง

ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. กำหนดเรื่องและวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความคิดเห็นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น การแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งของชุมชน หรือองค์กร การศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มที่มีต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เป็นต้น

2. กำหนดกรอบและประเด็นที่จะใช้ในการสนทนาจากเรื่องที่ต้องศึกษา โดยแยกเป็นประเด็นย่อย ๆ เพื่อนำมาเป็นประเด็นคำถามให้สมาชิกผู้ร่วมสนทนาได้แสดงความคิดเห็น

กรอบในการดำเนินการสนทนา ผู้วิจัยจะต้องเตรียมไว้ก่อน เพื่อพิจารณาความครอบคลุมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 กรอบนำการสนทนา จะเป็นประเด็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับสมาชิกในวงสนทนา

2.2 กรอบสนทนา เป็นประเด็นหลัก ๆ ให้สมาชิกในวงสนทนาแสดงความคิดเห็น ได้ตอบซึ่งกันและกัน โดยประเด็นในกรอบนี้จะตอบสนองวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.3 กรอบปิดการสนทนา เป็นการทบทวนและเพิ่มเติมประเด็นที่ได้สนทนา มาแล้ว ขอบคลุมผู้ร่วมสนทนา และปิดการสนทนา

3. กำหนดและคัดเลือกกลุ่มผู้ร่วมสนทนา คือ การกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา โดยพิจารณากลุ่มตัวอย่างที่สามารถแสดงความคิดเห็นหรือให้คำตอบในเรื่องที่ศึกษาได้และมีความสนใจในการเข้าร่วมสนทนา รวมถึงการเดินทางมาร่วมสนทนาด้วย

4. การจัดกลุ่มและดำเนินการสนทนา ควรมีสมาชิกอยู่ระหว่าง 6-12 คน ถ้าหากมากหรือน้อยกว่านี้จะทำให้การสนทนาไม่ราบรื่นเท่าที่ควร ควรจัดให้สมาชิกในกลุ่มมีพื้นภูมิหลังที่เท่าเทียมกัน ทั้งสถานภาพ ตำแหน่ง หน้าที่การงาน ตลอดจนความอาวุโส เพื่อให้สมาชิกกล้าแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

ผู้ดำเนินรายการ

ในการดำเนินการสนทนากลุ่มนั้นผู้ดำเนินรายการถือว่ามีความสำคัญที่สุดในการควบคุมการสนทนาให้เป็นไปอย่างราบรื่นและเป็นธรรมชาติ ผู้ดำเนินรายการนอกจากจะเป็น ผู้นำเสนอประเด็นในการสนทนาแล้ว ยังมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มสนทนาแสดง

ความคิดเห็นเท่าเทียมกัน มิให้ผู้ใดผู้หนึ่งขาดความคิดเห็น ผู้ดำเนินรายการจึงต้องมีศิลปะในการควบคุมการแสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกัน โดยไม่รู้สึกเสียหน้าหรือถูกบังคับ

ผู้บันทึกการสนทนา (Note taker)

ผู้บันทึกการสนทนา มีหน้าที่บันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการสนทนา ไม่ว่าจะ เป็นอาภักปกริยาของผู้สนทนา ลำดับการแสดงความคิดเห็น สารสำคัญของการแสดงความคิดเห็น แต่ละครั้ง ทำการบันทึกเทปการสนทนา (ซึ่งต้องชี้แจงวัตถุประสงค์และขออนุญาตผู้ร่วมสนทนา ก่อน) ตลอดจนคอยตรวจสอบและช่วยเหลือผู้ดำเนินรายการเกี่ยวกับประเด็นการสนทนา หากมีการหลงลืมหรือยังไม่ได้ข้อมูลครบถ้วนตามต้องการ

นอกจากนี้ อาจมีผู้ให้บริการทั่วไป ซึ่งจะมีหน้าที่ในการบริการด้านอื่นๆแก่กลุ่มสนทนา เช่น บริการน้ำดื่ม ของว่าง ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการสนทนากลุ่ม เพื่อให้การสนทนาดำเนินไปอย่างราบรื่น ปราศจากการรบกวน

5. สรุปและปิดประเด็นการสนทนา เมื่อมีการสนทนากันครบถ้วนทุกประเด็น และได้ ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการแล้ว ก็จะมีคำถามเชิงทบทวนให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมหรืออาจ ทบทวนการสนทนาที่ผ่านมาในแต่ละประเด็น โดยเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็น เพิ่มเติมได้ หากไม่มีสมาชิกท่านใดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมแล้วผู้ดำเนินการสนทนาก็จะสรุปและ ยุติการสนทนาด้วยการขอบคุณสมาชิกผู้ร่วมสนทนา

สรุปได้ว่า การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) คือ การศึกษาความคิดเห็นของ กลุ่มที่มีต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่งเพื่อแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่อง โดยใช้เวลาสั้น ๆ รวบรวมข้อมูล ตามประเด็นที่ต้องการศึกษา การดำเนินการสนทนากลุ่มควรมีสมาชิกกลุ่มอยู่ระหว่าง 6-12 คน และใน การสนทนากลุ่มจะต้องเตรียมประเด็นการสนทนาไว้อย่างชัดเจน ตามลำดับ เพื่อพิจารณาความ ครอบคลุมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา การกำหนดและคัดเลือกกลุ่มผู้ร่วมสนทนาต้อง พิจารณากลุ่มตัวอย่างที่สามารถแสดงความคิดเห็นหรือให้คำตอบในเรื่องที่ศึกษาได้และมีความ สัมผัสใจในการเข้าร่วมสนทนา รวมถึงความสะดวกในการเดินทางมาร่วมสนทนาด้วย ส่วนผู้ดำเนิน รายการสนทนากลุ่มจะต้องสร้างบรรยากาศและควบคุมการสนทนาให้เป็นไปอย่างราบรื่น และเปิด โอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สำคัญและยากในกระบวนการวิจัย วิธีการหลักที่ใช้ใน การวิเคราะห์เป็นวิธีการสร้างข้อสรุปจากการศึกษารูปแบบหรือข้อมูลจำนวนหนึ่ง มักไม่ใช่สถิติช่วย ในการวิเคราะห์หรือถ้าใช้สถิติก็ไม่ได้ถือว่าวิธีการทางสถิติเป็นวิธีวิเคราะห์หลัก แต่จะถือเป็นข้อมูล

เสริม ด้วยเหตุนี้ผู้วิเคราะห์ข้อมูลจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการวิจัย ผู้วิเคราะห์ข้อมูลควรมีความรู้ในเรื่องแนวคิดทฤษฎีอย่างกว้างขวาง มีความเป็นสหวิทยาการอยู่ในตัวเอง สามารถสร้างข้อสรุปเป็นกรอบแนวคิดและเปลี่ยนแปลงแนวทางที่จะตีความหมายข้อมูลได้หลาย ๆ แบบ เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นสองส่วน ส่วนแรก คือ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนใหญ่แล้วข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ แล้วจดบันทึกไว้ ส่วนที่สองคือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเช่นกัน แต่กระทำโดย การพยายาม จะทำข้อมูลนั้นให้เป็นจำนวนที่นับได้ และมักกระทำกับข้อมูลเอกสาร การวิเคราะห์ ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบนี้มี 3 ชนิด คือ การวิเคราะห์ แบบอุปนัย การจำแนกชนิดของข้อมูล และการเปรียบเทียบข้อมูล รายละเอียดของแต่ละวิธี มีดังนี้

1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เมื่อนักวิจัยได้เห็นรูปธรรมหรือเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์แล้วลงมือสร้างข้อสรุป ถ้าข้อสรุปนั้นนั้นยังไม่ได้รับการตรวจสอบยืนยันก็ถือว่าเป็นสมมติฐานชั่วคราว ถ้าหากได้รับการยืนยันแล้วก็ถือเป็นข้อสรุปซึ่งมีความเป็นนามธรรมในระดับต้น ๆ นักวิจัยจะต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลหรือสร้างข้อสรุป เป็นระยะ ๆ

2. การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด (Typologies) หมายถึง ขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไปการจำแนกแบ่งวิธีการได้เป็น 2 แบบ คือ แบบที่ใช้แนวคิดทฤษฎี และไม่ใช้ทฤษฎี

3. การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบ โดยการนำข้อมูลมาเทียบเป็นปรากฏการณ์ มีความเป็นนามธรรมมากขึ้นจากนั้นนำมาเปรียบเทียบกัน โดยแยกแยะแต่ละปรากฏการณ์ออกเป็น ส่วน ๆ

การแปลผลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล หมายถึง การนำผลการวิเคราะห์มาสรุปให้ได้ความหมายที่ตอบคำถามวิจัยได้ กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในการตีความ จะรวมส่วนของการอภิปรายผลของการวิจัย วิธีการอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการเดียวกันกับการอภิปรายผลของการวิจัย ซึ่งเสนอในส่วนท้ายของรายงานวิจัย เมื่อนักวิจัยอ่าน ตีความ และอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละตอนไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ย่อมนำมาสรุปเขียนอภิปรายผลการวิจัยรวมทั้งข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติและข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปได้เป็นอย่างดี โดยทั่วไปการอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยกิจกรรมต่อไปนี้

1. สรุปความขัดแย้งหรือความสอดคล้องระหว่างผลการวิเคราะห์กับสมมุติฐานทางสถิติ
2. การให้เหตุผลตามหลักวิชา ว่าเหตุใดในการวิจัยจึงได้ผลการวิเคราะห์ที่ขัดแย้งกับสมมุติฐานและยกประเด็นที่ควรแก้ไขปรับปรุง หรือศึกษาค้นคว้าต่อไป
3. การอภิปรายเชื่อมโยงความสอดคล้อง/ความขัดแย้งระหว่างผลการวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้กับผลการวิเคราะห์ตอนอื่น และจากผลการวิเคราะห์จากการวิจัยในอดีต ได้รายงานไว้ในส่วนของเอกสารที่เกี่ยวข้อง
4. การระบุความเกี่ยวข้องกับผลการวิเคราะห์กับทฤษฎีและชีวิตจริงพร้อมทั้งยกประเด็นที่นำไปขยายองค์ความรู้ทางทฤษฎี และการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต (นฤมล หลักคำ. 2554 : 68 ; อ้างอิงมาจาก สุวิมล ว่องวาณิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย. 2550)

สรุปได้ว่า การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำผลการวิเคราะห์มาสรุปให้ให้ความหมายที่ตอบคำถามวิจัยได้ วิธีการอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการเดียวกันกับการอภิปรายผลของการวิจัย ซึ่งเสนอในส่วนท้ายของรายงานวิจัย เมื่อนักวิจัยอ่าน ตีความ และอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละตอนไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ย่อมนำมาสรุปเขียนอภิปรายผลการวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติและข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

อัญชลี แยมกมล (2552 : 105-106) ได้ทำการวิจัยบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในเขตหนองจอกสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุ 50-59 ปีมากที่สุด ส่วนมากมีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นว่ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในเขตหนองจอก สังกัดกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมากถึง 12 ด้าน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามเพศ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนคณะกรรมการสถานศึกษาที่มีวุฒิต่างกันมีความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับปัญหาในการมีส่วนร่วมพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทของตนเองและไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม ของโรงเรียน แนวทางแก้ไขปัญหาคือ เลือกรวมกรรมการที่มีความรู้ความสามารถ มีความพร้อมและเสียสละ โรงเรียนต้องจัดทำคู่มือคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัด

กรุงเทพมหานคร มอบให้คณะกรรมการเพื่อ สร้างความตระหนักและเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน ตรงกัน

สันติสุข อยู่สุข (2552 : 95-97) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามอายุ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา และขนาดของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งโดยรวมและรายด้าน และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน โรงเรียนขนาดต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหาร โดยภาพรวม ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารทั่วไปแตกต่างกัน โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนขนาดใหญ่มีส่วนร่วมในการบริหารงานในโรงเรียนมากกว่า โรงเรียนขนาดเล็ก

สลิต เชาวดี (2551 : 103 - 104) ได้ทำการวิจัยเรื่องมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร พบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาด้านวิชาการอยู่ในระดับมาก ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารทั่วไป อยู่ในระดับปานกลาง 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครจำแนกตามขนาดของโรงเรียนที่ผู้บริหาร โรงเรียนที่ปฏิบัติงานในภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนขนาดใหญ่มีความคิดเห็นว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านงบประมาณมากกว่า ผู้บริหาร โรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประหยัด บุญเรือง (2550 : 108-111) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต 1 พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นกลุ่มตัวแทนภายนอก และกลุ่มตัวแทนภายใน สถานศึกษามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจาก โรงเรียนขนาดเล็กและ โรงเรียนขนาดใหญ่มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน จากข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมสนับสนุนให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ควรให้คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรและพัฒนาการเรียนการสอน มีส่วนร่วมในการขอตั้งงบประมาณประจำปี ควร

ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามากำกับดูแล ให้ข้อเสนอแนะแก้ไขพฤติกรรมครู และควรให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานทั่วไปในสถานศึกษาและควรมีการอบรมสัมมนา คณะกรรมการสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

ไพบุลย์ โนนศรี (2550 : 76) ได้วิจัยเรื่องการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอห้วยเม็ก ผลการวิจัยพบว่า 1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอห้วยเม็ก ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป อยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณและด้านการบริหารงานบุคคล 2) เมื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาขนาดใหญ่มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่มากกว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยรวมและรายด้านทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเสนอแนะต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรเข้าร่วมรับรู้และให้ความเห็นชอบการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรช่วยในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

วันชัย อารีราษฎร์ (2550 : 115-120) การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคายเขต 1 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ทั้ง โดยรวมและรายด้าน เรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การบริหารทั่วไป การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณและการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามสถานภาพระหว่าง บุคลากรภายในและบุคลากรภายนอกมีระดับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และขนาดของสถานศึกษาระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็กและสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีระดับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อดศักดิ์ ชาเกษม (2548 : 70-72) ได้วิจัย การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยรวม มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบริหาร งานทั่วไป ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ในโรงเรียนขนาดต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดาริญา บุญพรมมา (2548 : 78-83) ได้วิจัยระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมืองมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวมมีปัญหาการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานทั่วไป และด้านการบริหารงานบุคคล การเปรียบเทียบระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ในโรงเรียนขนาดต่างกัน โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านวิชาการและด้านการบริหาร งานบุคคล ไม่แตกต่างกันทางสถิติ

เกษม จันทะวงษ์ศรี (2547 : 121-123) ศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัย พบว่า ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสองกลุ่ม ได้ให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนการประสานงานกับองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และเมื่อเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาระหว่างข้าราชการครูและไม่เป็นข้าราชการครู ทั้งโดยรวมและรายด้านทั้ง 12 ด้าน มีความแตกต่างกันทุกด้าน

ประมวถ อัครชาติศรี (2547 : 96-102) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสถานศึกษาที่เปิดสอน ช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอแกลง ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีเพศต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงาน โดยรวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าคณะกรรมการที่มีสถานภาพต่างกันมีระดับการปฏิบัติงานแตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ควรจัดสวัสดิการ ค่าตอบแทนหรือสวัสดิการอื่นๆ เช่น เบี้ยเลี้ยงการประชุม งบประมาณสนับสนุนการอบรมสัมมนาการบริหารงบประมาณต้องโปร่งใสและประชาสัมพันธ์ ให้ชุมชนทราบอยู่เสมอ งานวิชาการควรตอบสนองความต้องการของชุมชนและทันต่อความเคลื่อนไหวทางการศึกษา ควรให้คณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาอย่างจริงจัง ควรจัดอบรมสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

สมพงษ์ เทียกทุม (2547 : 92-96) การศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ส่วนใหญ่เห็นว่ามีปัญหาในระดับปานกลางเพียงด้านเดียวคือ ด้านการกำหนดนโยบาย แผนแม่บทและแผนพัฒนาของสถานศึกษานอกนั้นเห็นว่ามีปัญหาในระดับน้อย ด้านที่มีปัญหาน้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือ ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตลอดจนการประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิชาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นและคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนมาจากภายในกับภายนอกสถานศึกษามีปัญหาการปฏิบัติงาน โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่นต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน โรงเรียนประถม ศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรศึกษากฎระเบียบ ข้อมูลสารสนเทศของ โรงเรียนเพื่อเสนอแนะในการวางแผนพัฒนาโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือ โรงเรียน ควรจัดให้มีการประชุม อบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน ตลอดจนจัดให้มีสวัสดิการ ค่าเบี้ยเลี้ยงการประชุมหรือค่าตอบแทนอื่นในการปฏิบัติงานให้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

อำนาจ พงษ์เสื่อ (2547 : 100) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มาจากบุคคลภายนอกตามความคิดเห็นของข้าราชการครูที่เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 3 พบว่าบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของคณะกรรมการสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของโรงเรียนแตกต่างกันทั้งนี้เพราะว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐานถือว่าเป็นโรงเรียนของชุมชนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาชุมชนกระจายอยู่ทุกท้องถิ่นทั่วประเทศ มีบทบาทหน้าที่ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาลูกหลานของชุมชนให้มีความรู้ ความคิดมีทักษะในการทำงาน มีบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่ดีงาม สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ตลอดจนเป็นกำลังใจในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าโดยลำดับ แต่ที่น่าสังเกต คือ เมื่อพิจารณา คะแนนเฉลี่ยบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหาร งานตามความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มาจากโรงเรียนขนาดต่างกัน โรงเรียนขนาดใหญ่ คะแนนเฉลี่ยมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะว่าการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันให้ทันสมัย และมีความพร้อมในทุกด้านจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือช่วยเหลือ สนับสนุนจากชุมชนหรือผู้แทนของชุมชน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ออสทาว (Ostrow. 2002 : Abstract) ได้ศึกษาผลของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการประสบความสำเร็จของการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนที่เป็นบุตรหลานของผู้อพยพชาวฮาวายและชาวทิวเตมาลา โดยศึกษาประเด็นปัญหาที่กำลังเผชิญหน้ากับผู้อพยพ ซึ่งเป็นช่องทางที่จะเข้าใจว่าทำไมผู้ปกครองนักเรียนชาวเอลฮาวาดอร์ และชาวทิวเตมาลา จึงเข้ามาเกี่ยวข้องมากกว่าผู้อพยพชาติอื่น ๆ ในการศึกษาของบุตรหลานของตน ผู้ปกครองของเขาต้องอดทนต่อความทุกข์ยากอย่างสาหัสก่อนเข้ามาอยู่ในสหรัฐ การมาตั้งถิ่นฐานใหม่และการปรับตัวเข้ากับสังคมอเมริกันได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ที่ยากลำบากในสงครามกลางเมือง และจากการเดินทางอพยพที่ตราคราอย่างหนักมาสู่สหรัฐ

บริติงแฮม (Brittingham. 1998 : 1406-A) ได้ศึกษาลักษณะการเปรียบเทียบความร่วมมือที่ประสบความสำเร็จระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนของโรงเรียนแห่งหนึ่งในมลรัฐวิสคอนซิน ซึ่งโรงเรียนทุกโรงเรียนจะต้องปฏิบัติตามเป้าหมายข้อที่ 8 ของการศึกษาแห่งชาติได้ระบุว่า “ทุกโรงเรียนจะต้องส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกับครอบครัวในการส่งเสริมให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในด้านสังคม อารมณ์ และวิชาการ” โรงเรียนดังกล่าวมีความเชื่อว่าคุณภาพการสอนจะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยครูจะต้องมีการสื่อสารเป็นประจำให้ผู้ปกครองทราบ

ว่าโรงเรียนได้สอนอะไรให้กับลูกหลานของเขาสอนอย่างไร และผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอย่างไรลักษณะสำคัญที่โรงเรียนแห่งนี้ได้ก็คือยึดหลักภาวะผู้นำความร่วมมือและการสื่อสาร โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาสภาพต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก เยาวชนและครอบครัว สิ่งนี้เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมืออย่างเข้มแข็ง ระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนในการสร้างความร่วมมือดังกล่าวจะต้องเกิดขึ้นภายใต้บรรยากาศความร่วมมือที่เน้นการไว้วางใจซึ่งกันและกัน ให้ทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการร่วมกัน และมีการสื่อสารระหว่างกันอย่างตรงไปตรงมา

เดลนี (Delaney. 1997 : 2349 - A) ได้ศึกษาความร่วมมือของผู้ปกครอง และสมาชิกในชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับท้องถิ่น ภายใต้ระบบของโรงเรียนแห่งรัฐ / สาธารณะ โดยเน้นการศึกษาทัศนคติของผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีบทบาทในฐานะเป็นตัวแทนที่อยู่ในคณะกรรมการ โรงเรียนที่เป็นตามระบบประชาธิปไตยตลอดจนความพึงพอใจ / ไม่พอใจ ต่อช่องทางสื่อสาร ผลการศึกษา พบว่า 1) ความแตกต่างของการมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับบทบาทในการตัดสินใจของผู้ปกครองกับนักการศึกษา มีผลทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างกลุ่มทั้ง 2 ได้ 2) ช่องทางการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองที่เหมาะสมจะต้องเกี่ยวข้องกับเด็กหรือสถานการณ์ที่ไม่ก่อให้เกิดการโต้แย้งระหว่างกันได้ 3) การเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทางอย่างเปิดเผยและต่อเนื่อง จะเพิ่มให้ผู้ปกครองมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมมากขึ้น 4) การที่ไม่ส่งเสริมให้มีการร่วมมืออย่างใกล้ชิดและเปิดเผย จะนำไปสู่การโต้แย้งและประท้วงเกิดขึ้นได้ 5) เสียงเรียกร้องจากนักธุรกิจมืออาชีพมีบทบาทมากกว่าเสียงเรียกร้องจากบุคคลกลุ่มอื่น ๆ ในการทำให้ผู้บริหาร โรงเรียนได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการ

รีดเฮา (Rideout. 1997 : 3384) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน (School-Based Management) ในนิวฟันด์แลนด์และลาบราดอร์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียทางการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่น โดยส่วนมากดำเนินการ โดยการตั้งสภาโรงเรียน การจัดทำข้อมูลใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์ ในด้านงบประมาณ หลักสูตร บุคลากรสภาโรงเรียน และปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินงาน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย ส่วนครู อาจารย์ มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อยและในขอบเขตจำกัด ส่วนผู้บริหารมีบทบาทส่วนร่วมมากที่สุด ผู้ปกครองและครู อาจารย์ มีความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ และร่วมมือในการดำเนินจัดการศึกษาและต้องการให้สภาโรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษา หรือดำเนินการดังกล่าว และต้องการให้มีการปรับปรุงแนว

การดำเนินงาน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น ตลอดจนต้องการให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายัง โรงเรียน โดยตรง ตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ไคลว์แคม (Claycomb, 1995 : 1591-A) ได้ศึกษาบทบาทในการตัดสินใจของนักการศึกษาระดับท้องถิ่น และผู้บริหาร โรงเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเป็นไปตามระเบียบของกฎหมายการปฏิรูปการศึกษาของอังกฤษและเวลส์ ในระหว่างปี 1986 – 1988 โดยมุ่งเน้นให้เปลี่ยนแปลงอำนาจในการตัดสินใจจากผู้ผลิตทางการศึกษาไปยังผู้บริหารทางการศึกษาซึ่งได้แก่ผู้ปกครอง สมาชิกชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารของคณะกรรมการ โรงเรียน การเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์และการสังเกตจากครูใหญ่ ผู้บริหารในคณะกรรมการ โรงเรียนที่เป็นผู้ปกครอง ประธานคณะกรรมการ โรงเรียนและผู้บริหารจากโรงเรียน 5 โรงเรียน ผลจากการศึกษาพบว่า แม้ว่าจะส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอำนาจการตัดสินใจไปเป็นของผู้ปกครอง ชุมชน ครู และตัวแทนรัฐบาลส่วนท้องถิ่นก็ตาม นักการศึกษาวิชาชีพก็ยังมีบทบาทในการควบคุมการตัดสินใจของโรงเรียน โดยเฉพาะนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการสอน นอกจากนี้ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจบางเรื่องมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา เพราะสถานศึกษาและชุมชนเป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดกัน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้มีบทบาทในการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา โดยเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ ร่วมในการวางแผนตัดสินใจ ให้การสนับสนุน ส่งเสริม ให้คำปรึกษา เสนอแนะแนวทางนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น และในการมีส่วนร่วมในดำเนินการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลาน และเยาวชนในชุมชนหากได้รับความร่วมมือที่ดีในทุกด้านจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะสามารถทำให้คุณภาพการศึกษาคืบขึ้น ในส่วนของประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมหากได้รับการแก้ไข หรือทำความเข้าใจตกลงร่วมกันและมีแนวทางในการขจัดข้อขัดแย้งก็จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษานั้นในโอกาสต่อไป